

Hrvatska i crnogorska folklorna baština i književnost u doticaju

Blažević, Vera

Source / Izvornik: **Lingua Montenegrina, časopis za jezikoslovna, književna i kulturna pitanja, 2011, 4/2, 201 - 230**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:293206>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-10-25**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Vera BLAŽEVIĆ (Osijek)

Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera

HRVATSKA I CRNOGORSKA FOLKLORNA BAŠTINA I KNJIŽEVNOST U DOTICAJU

~ Narodne predaje, legende i kratke priče o vampirima ~

Tema je rada prikaz osnovnih karakteristika horor priča, proizišlih iz pera regionalnih autora u posljednjem desetljeću suvremene književnosti. Budući da su u interpretacijskom dijelu rada uvrštene zbirke kratkih priča (Aleksandar Bečanović, *Opsjednutost*, 2009., Davor Špišić, *Kuke za šunke*, 2001.) te kratki romani (Boris Perić, *Vampir*, 2006., Marko Mihalinec i Velimir Grgić, *Kriza – hrvatski horor*, 2010.), zahtijeva se teorijski pristup terminološkom i generičkom određenju kratke priče te razvoju istoga književnog fenomena u Hrvatskoj osamdesetih godina 20. stoljeća, osobito u okviru projekta časopisa *Quorum*. Osobit se naglasak, s obzirom na matičnu (južno)slavensku folkloristiku, kao i izbor autora u interpretacijskom ekskursu, stavlja na učvršćivanje i tako već bogatih hrvatskih i crnogorskih tradicijskih, kulturnih i, dakako, književnih veza.

Teorijski dio rada pristupa i analizi specifičnoga prostora fantastične književnosti, njezina specifikuma u žanru horora i vampirizma, uvijek snažno oslonjenoga na fragmente zbilje, nemile povijesne događaje i brojne legende, predaje i mitove koji su se stoljećima njegovali u gotovo svim kulturama svijeta, a osobito u slavenskoj folklornoj baštini.

Komparativno-analitički pristup u interpretacijskom ekskursu utvrđuje u kojoj su mjeri horor priče suvremene hrvatske, ali i crnogorske, književnosti nasljedovale obilježja kratke priče projekta *Quorum*, te njihovu oslonjenost na bogatu slavensku folklorističku baštinu.

Ključne riječi: *kratka priča, Quorum, horor priče, Hrvatska, Crna Gora, legende i predaje o vampirima*

1. Kratka priča – terminologija i određenje

Formalni pristup nalaže obrazloženje članova sintagme *kratka priča*. Edgar Allan Poe ističe da je kratka priča svaki prozni ostvaraj koji se može iščitati u jednom sjedenju. Prva praktična mana ovome određenju proizlazi iz činjenice *da neki ljudi mogu sjediti duže od drugih*¹ pa Edgar Allan Poe naglašava i kako je, uostalom, riječ o književnoj formi od 100 redaka. Njemačka književna teoretičarka Ruth J. Kilchenmann ističe kako je karakteristika američkih književnih znanstvenika razlikovati forme epskoga izraza po dužini², ali zaključuje da književna vrsta nema srodnosti s matematičkom ili biološko-zoološkom znanstvenom domenom, s kojom je i Milivoj Solar u definiranju novele kao književne vrste pokušao povući paralelu³, te da književnu vrstu nije moguće pojmiti samo na kvantitativnoj osnovi. Pojam priča (*story, tale, Erzählung, Geschichte, fabel*⁴) još u Aristotelovoj *Poetici* tumačen je kao *mythos*, a kao oznaka za uređen skup događaja koji čine okosnicu radnje. Iz toga proizlazi objašnjenje mita i priče: *oboje pripada mašti, izmišljenom, nezbiljskom, pa prema tome i neozbiljnom, a u aspektu objašnjavanja iracionalnom*.⁵

Kratka priča uistinu vuče svoje podrijetlo iz usmenih oblika, točnije *memorabilia* duhovne zaokupljenosti u činjeničnom.⁶ S popularnošću kratke priče proporcionalno je rasla i njezina marginalizacija od strane svjetske i domaće književne kritike koja joj je naziv, jednako kao i osobine samostalne književne vrste, neprestano pokušavala dokinuti ili dijelom osporiti. Ian Reid u tom kontekstu citira Howarda Nemerova: *Kratke priče se najvećim dijelom svode na doskočice u sobama za primanje; to su blagodati na zabavama namrgođenih ljudi, da bi se pokrenulo prepoznavanje i skrenuo razgovor (...)*.⁷

Kratku priču nije moguće razumjeti bez proučavanja srodnih književnih vrsta, a ne smije se previdjeti ni sve što je s povijesnoga aspekta utjecalo na oblikovanje novele kao književne vrste koja se s Boccacciovim *Dekamero-*

¹ Ian Reid, *Kratka priča*, Dometi, br. 11, ICR, Rijeka, 1981., str. 63.

² Originalna američka *short story* tada je prozno djelo od oko 2000 do 30 000 riječi, ali postoji i *short short story* s manje od 2000 riječi, kao i *novelette* koja broji između 30 000 i 50 000 riječi.

³ Milivoj Solar, „Teorija novele i teorija književnih vrsta“, u: *Ideja i priča*, Golden marketing, Zagreb, 2004., str. 319-337.

⁴ Priča poznaje mnoge termine u drugim jezicima: engleski *story* i *tale* koje prevodimo kao priča, njemački *Erzählung* kao priča ili pripovijedanje u najširem smislu, *Geschichte* je priča ili pripovijest, a *fabel* je basna ili priča u smislu fabule. Vidi Milivoj Solar, „Pojam priče“, u: *Ideja i priča*, Golden marketing, Zagreb, 2004., str. 115-131.

⁵ Milivoj Solar, „Pojam priče“, u: *Ideja i priča*, Golden marketing, Zagreb, 2004., str. 116.

⁶ André Jolles, *Jednostavni oblici*, Matica hrvatska, Zagreb, 2000.

⁷ Isto kao 1, str. 60.

nom ustoličila još 1349. godine.⁸ Budući da su praktičari novele kompozicije nekontrolirano širili, morao se pojaviti nov naziv za kratku priču, doslovna prevedenica anglizma *short story*, *Kurzgeschichte*. Ruth J. Kilchenmann ističe: *Dok novela pokazuje linearnu radnju i konstruira se prema vrhuncu, kratka priča većinom pokazuje dio istrgnut iz života i sa „situazione“ dijeli plošnu, umjesto jednosmjerno tekuću strukturu, i mrežasto ispreplitanje, umjesto uzlazne i naglo silazne krivulje zbivanja.*⁹

2. Razvoj kratke priče u Hrvatskoj¹⁰

Kratka priča svoju potpunu afirmaciju na hrvatskoj književnoj sceni doživljava 80-ih godina 20. stoljeća, osjećajući poticajnu socijalno-kulturnu klimu za svoju kulminaciju. Mediji se posvećuju njihovu izdavanju, a časopisi poput *Quoruma*, *Revije*, *Republike*, *Dometa* i *Plime* te novine kao što su *Vjesnik*, *Nedjeljna Dalmacija* i *Večernji list* obiluju kratkim pričama manje ili više afirmiranih autora. Poznata su dva modela: model kratke priče koju su pisali autori rođeni između 1940. i 1950. godine i model projekta *Quorum*. Časopis *Quorum* pokrenut je 1985. godine, prvi mu je urednik bio Branko Čegec, a značajan je, prema Heleni Sablić Tomić, jer: *Unutar projekta Quo-*

⁸ Više o pripovjednim vrstama koje su utjecale na oblikovanje Boccacciovih novela vidi u: Dean Duda, *Uvod u čitanje Boccacciova Dekameronu*, u: Dekameron – izbor, SysPrint, Zagreb, 2000., str. 18. U Boccacciovu *Dekameronu* riječ je o proznom pripovijedanju koje je suprotstavljeno tradicionalnoj, manje realističnoj i dužoj *romanci*. Kada je u 19. stoljeću stara *romance* počela nestajati kao vrsta, pojam *novel* počeo se upotrebljavati na njezinu mjestu.

⁹ Ruth J. Kilchenmann, *O definiciji kratke priče*, Dometi, br. 11, ICR, Rijeka, 1981., str. 49. Autorica razlikuje i kratku priču (*Kurzgeschichte*) od pripovijetke (*Erzählung*) na nekoliko razina: fabula, likovi, kompozicija, završetak (poantiranost nasuprot otvorenosti). Usp. Helena Sablić Tomić, *Montaža citatnih atrakcija*, Matica hrvatska Osijek, Knjižnica Neotradicija II. kolo, knjiga 2, Osijek.

¹⁰ Zbog plodnije poredbene analize važno je napomenuti kako je o stasanju crnogorske pripovjedne proze u 19., a osobito u prvoj polovici 20. stoljeća pisao Milorad Nikčević, pri čemu pod pojmom pripovijetke podrazumijeva i novelu, kratku priču (crticu), pošalicu i anegdotu, naglašavajući kako je spomenuta proza također izlazila u crnogorskim listovima poput *Crnogorca*, *Glasa Crnogorca*, *Orlića*, *Crnogorke*, *Zete*, *Nove Zete*, *Luče*, *Književnoga lista*, *Prosvjete*, *Dana* itd. Najznačajniji autori na prijelazu stoljeća su: Vuk S. Karadžić, Vuk Vrčević, Vuk Popović, Stefan M. Ljubiša, Marko Miljanović Popović, Luka Jovović, Savo P. Vuletić, Andrija Jovičević, Đuro T. Perović, Marko Dragović, Jovan F. Ivanišević, Radovan Perović Tunguz-Nevesinjski, Ilija Zlatičanin, Nikola Kujačić-Korjenić, Petar M. Luburić, Simo Šobjanić i mnogi drugi. Neke od poznatijih zbirki pripovjedaka su: Marko S. Popović *Sve za narod* (1894.), Luka Jovović *Pripovijetke iz crnogorskoga života I* (1895) i *II* (1906), Mihajlo Vukčević *Razgovori bezazlena svijeta sa crnogorskih posjedaka* (1900), Savo P. Vuletić *Proste duše* (1905), Ilija N. Hajduković *U časovima odmora* (1912), Ilija Zlatičanin *Šareni svijet* (1919) i druge. Vidi Milorad Nikčević, *Razdoblje romantizma, realizma i moderne u crnogorskoj književnosti*, Lingua Montenegrina, časopis za jezikoslovna, književna i kulturna pitanja, br. 4, Cetinje, 2009., str. 189-284. Usp. Milorad Nikčević, *Crnogorska pripovijetka između tradicije i savremenosti*, Univerzitetska riječ, Titograd, 1988.

*rum kratka priča, kao najotvoreniji i najprilagodljiviji prozni oblik, stvorila je specifičan pristup prema građi i otvorila mogućnost imenovanja žanrom.*¹¹ Kratke prozne forme projekta *Quorum* prema formalnom kriteriju dijele se na: short short story, kratku priču, novelu – kratki roman.¹²

Short short story – osnovna formalna značajka očituje se u minimalizmu od 29 redaka¹³ što je u tijesnoj vezi sa suvremenom krizom komunikacije.

Kratka priča¹⁴ – tri su međusobno povezane značajke te književne vrste: jedinstveni dojam, usredotočenost na kulminaciju i njezino postavljanje u središte kontrolirane fabule.¹⁵

Novela – kratki roman¹⁶ – istaknuti predlošci skupine pokazuju prostornu i vremensku određenost, složeniju karakterizaciju likova, linearnu fabulu i sukcesivno pripovijedanje.

2.1. Devedesete godine 20. stoljeća i nulte godine

Zahvaljujući nemilim ratnim događanjima i svojevrsnoj kulturnoj zamrlosti, devedesete će se godine najlakše otvoriti dokumentarizmu i jakoj zbilji, a kratkopričače zastupa Stjepan Tomaš objavljivanjem zbirke novela *Anđeli na vrhu igle* 1990. godine, potom Josip Cvenić zbirkom kratkih priča

¹¹ Helena Sablić Tomić, *Montaža citatnih atrakcija*, Matica hrvatska Osijek, Knjižnica Neotradicija II. kolo, knjiga 2, Osijek, 1998., str. 123.

¹² Isti ostvaraji projekta *Quorum* prema tematskom kriteriju su: kratke priče s likom kao temom, kratke priče s tekstem kao temom, kratke priče s urbanim pejzažom kao temom. Vidi Helena Sablić Tomić, *Montaža citatnih atrakcija*, Matica hrvatska Osijek, Knjižnica Neotradicija II. kolo, knjiga 2, Osijek, 1998., str. 125.

¹³ Riječ je o *64 priče/29 redaka* iz *Poleta* 1983. godine.

¹⁴ Ljiljana Domić, *Šest smrti Veronike Grabar*, Quorum, Zagreb, 1984., Edo Budiša, *Lijepa priča*, Split, 1984., Carmen Klein, *Između zidova i preko njih*, Quorum, Zagreb, 1985., Edo Popović, *Ponoćni boogir*, Quorum, Zagreb, 1987., Mladen Kožul, *Spas i druge priče*, Quorum, Zagreb, 1988. Vidi Helena Sablić Tomić, *Montaža citatnih atrakcija*, Matica hrvatska Osijek, Knjižnica Neotradicija II. kolo, knjiga 2, Osijek, 1998.

¹⁵ Iako je spomenuta trijada prihvaćena 1900. godine, ona se u potpunosti pripisuje teoretičaru Edgaru Allanu Poeu. Usp. Ian Reid, *Kratka priča*, Dometi, br. 11, ICR, Rijeka, 1981., str. 66-69. Premda su spomenuti teoretičari bili u pravu kada su kratkim pričama prepoznavali fabularne elemente, oni sigurno nisu razlikovno obilježje istraživane književne vrste. U quorumaškim kratkim pričama nije postignut ni trenutak kulminacije kao ni simetrija nacrtu jer razrađene fabule i nema, ona je dokinuta komadanjem tijela kratke priče u naizgled nepovezane dijelove. O ostalim obilježjima kratke priče projekta *Quorum*, ali i novele – kratkoga romana, vidi u nastavku rada (poglavlje Interpretacijski ekskurs).

¹⁶ Carmen Klein, *Između zidova i preko njih*, Quorum, Zagreb, 1985., Edo Budiša, *Klub pušača lula*, Quorum, Zagreb, 1984., Vjekoslav Boban, *Kutija žigica*, Quorum, Zagreb, 1984., Damir Miloš, *Pogled grad*, Quorum, Zagreb, 1985., Dragan Ogurlić, *Specijalne cipele*, Quorum, Zagreb, 1987. Vidi Helena Sablić Tomić, *Montaža citatnih atrakcija*, Matica hrvatska Osijek, Knjižnica Neotradicija II. kolo, knjiga 2, Osijek, 1998.

Lektira iz 1990. godine, Delimir Rešicki zbirkom *Sagrada familia* iz 1993., a Zoran Ferić zbirkom *Mišolovka Walta Disneya* iz 1996. godine.

Hrvatsku prozu nultih godina karakterizira svojevrsni pluralizam kako u genološkom tako i u tematsko-motivskom smislu. Kratki prozni oblici potvrđuju se počevši s Jergovićevim *Sarajevskim Marlborom* koji je, doduše, još u devedesetima, preko Olje Savičević Ivančević i njezina prvijenca *Nasmijati psa* iz 2006. do Zlatka Štokića i njegove zbirke *Zlatna žlica* iz 2008. te Julijane Matanović i zbirke *Knjiga od žena, muškaraca, gradova i rastanaka* iz 2009. godine.¹⁷ Natječaj za Večernjakovu kratku priču Ranko Marinković nesmetano se raspisuje još od 1964. godine, a priče se objavljuju i u *Obzoru*, subotnjem prilogu *Večernjeg lista*.¹⁸

Slična se nastojanja prate i u susjednoj Crnoj Gori¹⁹ u vidu natječaja za najbolju kratku priču koji svake godine raspisuje knjižara Karver i festival kratke priče *Odakle zovem* iz Podgorice. Natječaj prati dodjela međunarodne književne nagrade *Vranac – Najbolja kratka priča*.²⁰ Kratka je priča u međuvremenu poslužila i kao mehanizam zbližavanja zemalja članica nekadašnje Jugoslavije u vidu projekata kao što je knjiga *Na trećem trgu: antologija nove kratke priče Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore* iz 2006. godine.²¹

3. Fantastično kao prostor ostvarenja kratkih priča u žanru horora

Budući da je osnovno polazište rada analiza kratkih priča hororne tematsko-motivske preokupacije, potrebno je istražiti njihovu uklopljenost u prostor fantastičnog.

¹⁷ <http://www.balkanwriters.com/broj9/jagnapogacnik9.htm> (28. 9. 2011.)

¹⁸ <http://www.vecernji.hr/kultura/u-cetvrtak-dodjela-nagrada-vecernjeg-lista-kratku-pricu-clanak-146568> (29. 9. 2011.)

¹⁹ Više o *crnogorskoj mladoj prozi* (citatna sintagma Jakova Sabljica) vidi u: *Najnoviji glasovi crnogorske proze, književnoteorijski i izborni pregled*, Milorad Nikčević i Jakov Sabljic (ur.), Osijek, 2007. Važno je napomenuti da novu generaciju crnogorskih književnika predstavljaju autori rođeni šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća, njihov je književni rad, kao i u Hrvatskoj, neizbježno povezan s publicističkim djelovanjem (*Vijesti, Monitor*), a riječ je o generaciji koja je zauzela drukčija stajališta ne samo u odnosu na povijest i poziciju crnogorske književnosti već i u odnosu na problem crnogorskoga jezika i političke neovisnosti. Aleksandar Bečanović, predstavljen i u interpretacijskom ekskursu rada, Balša Brković, Ognjen Spahić, Andrej Nikolaidis samo su neki od mladih crnogorskih prozaista. Usp. Jakov Sabljic, *Crnogorska "mlada" proza (premreženost suprotnostima)*, u: *Najnoviji glasovi crnogorske proze, književnoteorijski i izborni pregled*, Milorad Nikčević i Jakov Sabljic (ur.), Osijek, 2007., str. 39-55.

²⁰ http://www.karver.org/index.php?option=com_content&view=article&id=606 (20. 9. 2011.)

²¹ <http://knjigoljub.blog.hr/2006/06/1621206297/na-treem-trgu-antologija-nove-kratke-prie-hrvatske-bih-i-srbije-i-crne-gore.html> (26. 9. 2011.)

Andrej Mirčev u *Genološkim kušnjama* ističe kako se, gledajući s povijesnoga aspekta fantastičnoga žanra, uočava prevlast kraćih pripovjednih formi: *dovoljno je sjetiti se kratkih priča Kafke, Borgesa, Poea, Hoffmana, Schultza i drugih pa da zaključimo kako je upravo u okvirima ovih formalnih struktura fantastična književnost najbolje realizirana kao žanr*.²² U krugovima književnih teoretičara koji se bave istraživanjem fantastičnoga u književnosti nije posve jasno predstavlja li fantastika svojstvo određenoga broja teksto-va ili žanr. Jedan je od problema s kojima se susrećemo taj što sam termin pokriva izrazito široko područje te uključuje tekstove koji pripadaju već kanoniziranim žanrovima: gotski roman, priče o duhovima, razni oblici horora, znanstvena fantastika, dio detektivskih romana itd. Tzvetan Todorov, prilikom iscrpna opisivanja triju uvjeta spomenutoga diskursa, o fantastičnom govori kao o književnom žanru.²³

Bez obzira priklanjamo li se prvom stavu o fantastičnom kao oznaci tekstova pluralnih žanrova ili Todorovljevu epistemološkom shvaćanju fantastičnoga kao žanra, sigurno je da se horor priče ostvaruju u okviru fantastičnoga. Predlošci interpretacijskoga ekskursa²⁴ beziznimno će potvrditi najmanje jedan od spomenutih Todorovljevih zahtjeva fantastičnoga žanra. Osobito će biti razvidno čitateljevo zauzimanje stava prema tekstu, što je uostalom u skladu i s osnovnim kratkopričačkim obilježjem otvorenoga, začudnoga kraja. Osim toga, fantastična literatura zahtijeva aktivan angažman čitatelja i stoga što su u njezine teksture utkani intertekstualni signali koji se ne mogu jednostavno dekodirati već pretpostavljaju obrazovanoga subjekta koji, sumnjajući u konačnost teksta, dopušta uvlačenje misterija u okvire stvarnog života.

4. Pukotina fantastičnoga – mitovi, legende i predaje

Fantastična književnost, a u njezinu okviru i horor kao afirmirani žanr²⁵, temelji se na određenoj folklornoj baštini jednako kao što se kratka priča kao

²² Andrej Mirčev, *Ogledi – Genološke kušnje*, Kolo, br. 3/4, Matica hrvatska, Zagreb, 2008. http://www.matica.hr/kolo/kolo2008_3.nsf/AllWebDocs/Genoloske_kusnje. (1. 7. 2011.)

²³ Cvetan Todorov, *Uvod u fantastičnu književnost*, Rad, Beograd, 1987.

²⁴ Cjelokupni interpretacijski opus: Aleksandar Bečanović, *Opsjednutost*, Boris Perić, *Vampir*, Davor Špišić, *Kuke za šunke, horor-priče*, Marko Mihalinec, Velimir Grgić, *Kriza – hrvatski horor*.

²⁵ Stasanje vampirske književnosti u okviru afirmiranoga književnog žanra horora ovdje će se iznijeti tek na razini preglednih obavijesti. Moderna vampirska književnost rađa s Georgeom Gordonom Byronom i poemom *Kaurin* iz 1813., a već 1816. lord Byron, njegov liječnik John Polidori te braćni par Mary i Percy Shelley na Ženevskom su jezeru oblikovali poznate književne predloške. Vjerojatno je već tada Mary Shelley pisala *Frankensteina*, a John Polidori kratku priču *Vampir*, objavljenu 1819. godine i neutemeljeno pripisanu lordu Byronu. Njemački književnik Johann Wolfgang von Goethe priznao je da su na ostvarenje njegova

prozni oblik temelji na svakodnevnim pričanjima iz života (skaz) i usmenom obliku *memorabila*.²⁶ Prikazati fantastično u folkloru znači kretati se unutar zbiljskoga i onostranoga. Na pukotini realiteta i nadnaravnoga obitavaju fantastična bića koja određenom društvu daju smisao i objašnjenje te iznova uređuju „uneređeni svijet“.

Na fantastičnim bićima folklornog univerzuma nastajale su i mnoge danas dominantne figure kulture strave od kojih je vampir najpoznatiji. Čitava svjetska i slavenska vampirska književnost počiva na folklornoj fantastici u većoj ili manjoj mjeri. Europske vampirske legende svoje podrijetlo imaju na Dalekom istoku²⁷, a na Stari kontinent su ih iz Indije, Tibeta i Kine donijeli

monumentalnoga djela *Faust*, čiji je prvi dio objavljen 1808., a drugi tek 1833. godine, značajno utjecale vampirske legende i predaje. Isto je tako i njegova pjesma *Korintska nevjesta* iz 1797. godine temeljena na Flegonovoj Filiniji. Da je romantizam, u globalnim razmjerima, osobito prigodna stilaska formacija i književno razdoblje za procvat vampirske književnosti, dokazuje i engleski romantičar John Keats poemom *Lamia* iz 1819. godine. Mistične su i pripovijesti Edgara Allana Poea, poput *Krabulje crvene smrti* i *Pada kuće Usher*, a još više *Berenice* iz 1835. godine. Lik vampirice utjelovljen je u kratkoj priči Josepha Sheridana Le Fanua *Carmilla* iz 1872. godine (lezbijaska erotika) koja pripada klasicima horor žanra. *Drakula* Brama Stokera iz 1897. vampirska književnost do danas se drži vrhuncem istraživanoga žanra u književnosti, nakon kojega nastupa hiperprodukcija blijedih literarnih varijacija na istu temu. Usp. Wayne Bartlett, Flavia Idriceanu, *Legende o krvi. Vampiri kroz povijest i mit*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006.

Vampirski tematsko-motivski zaokupljenost u hrvatskoj se književnosti očituje u pjesmama Antuna Branka Šimića (*Vampir* iz 1919. godine) i Tina Ujevića te u prozi Janka Polića Kamova (prvi dio romana *Isušena kaljuža – Na dnu* iz 1907. godine) i Đure Sudete (vidi Božidar Petrač, *Sudetin Mor*; u: Podravski zbornik, Muzej grada Koprivnice, Zagreb, 2003., str. 282-284.) Suvremena hrvatska vampirska književnost, nasljedujući svjetske literarne trendove, vrlo je plodna i popularna, bilo da je riječ o romanesknim ostvarajima najpoznatije *vampirologinje* Viktorije Faust (*Vampiri - legenda koja ne umire, U anđeoskom liku zvijeri*) i Roberta Naprte (*Vampirica Castelli, Bijela jutra i Marševski korak, Luna*, roman za tinejdžere) ili o kratkim proznim ostvarajima, čiji će se reprezentativan dio predstaviti u interpretacijskom nastavku ovoga rada.

²⁶ Romantizam kao stilaska formacija jednako je plodno tlo za izdizanje znanstvenoga pristupa kratkoj priči, dotad marginaliziranoj formi (E. A. Poe), osvit fantastične i, njoj pripadajuće, vampirske književnosti (G. G. Byron), kao i obnovu interesa za narodnim predajama i legendama. Usporedi sa zaključkom Milorada Nikčevića: *Sve južnoslovenske književnosti na prijelazu romantike i realizma, posebno srpska, hrvatska i slovenačka književnost, utemeljene su (kao i crnogorska literatura) na usmenijem modelima stvaralaštva*. Milorad Nikčević, *Razdoblje romantizma, realizma i moderne u crnogorskoj književnosti*, Lingua Montenegri-na, časopis za jezikoslovna, književna u kulturna pitanja, br. 4, Cetinje, 2009., str. 196-197.

²⁷ U Africi, Gani i Togu postoji *adze* (lik krijesnice i živi od krvi, palmina ulja i kokosova mlijeka, a privlače ga djeca). Razne vrste vampira dolaze iz Indije: *bhuta* (živi na groblju, ovisi o krvi), *brahmaparush* (žrtvama pije krv kroz lubanju i pojede mozak), *gayal* (nastaje kada se pogrebni obredi ne izvrše kako treba). U prvom tisućljeću prije Krista vampiri su naselili i antičku Grčku i Rim. Grci si ih zvali *lamiae*, a Rimljani *lamiae*, *striges* ili *mormos* (i u rumunjskom jeziku: *strigoi – duh, moroi – vampir*). *Striges* su bile mješavina vampira i vještica i mogle su se preobraziti u vrane koje su pile ljudsku krv. *Mormos* su služile Hekatu,

trgovci putujući prema Mediteranu. Posebno jako uporište pronalaze među slavenskim narodima, u čijem se folkloru i nakon kristijanizacije zadržavaju kao ostatci poganskih vjerovanja. Dodatnu će diferencijaciju vampir među Slavenima doživjeti nakon crkvenoga raskola 1054. godine jer će tijelima koja se u grobu ne raspadaju pravoslavci pripisivati zle attribute, a katolici će ih uglavnom držati svecima.²⁸ U sukobu vjerovanja kršćanstvo je prevagnulo i potisnulo vampire, uz ostala poganska vjerovanja, u folklor.²⁹

božicu vještica. *Lamiae* su prestravljalive mladiće, pojavljivale su se u obličju prekrasnih i pohotnih djevojaka sve dok su mogle odoljeti svom neopisivom porivu da si vade vlastite oči. Vidi Wayne Bartlett, Flavia Idriceanu, *Legende o krvi. Vampiri kroz povijest i mit*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006. Usp. Egon von Petersdorff, *Demoni, vještice, spiritisti – sve o postojanju i djelovanju mračnih sila*, Verbum, Split, 2001.

²⁸ Gore spomenuto još zanimljivijim čini lik i djelo blaženice Ozane Kotorke koja je na osobit način povezala crnogorsku i hrvatsku kulturu, kao i istočne kršćane s Rimskom crkvom u suvremenom ekumenizmu. Riječ je o blaženici Katoličke crkve, ali ponikloj iz pravoslavlja crnogorskoga nacionalnog prostora (*Zaljev svetaca*). Zazidana djevica Ozana, dominikanka trećoredica iz skupine tzv. *mantelata* (osoba koje su se svojim pokorničkim životom suprotstavljale renesansnom rastakanju kršćanskih vrijednosti), umrla je 27. travnja 1576. u 72. godini života. Kult Blažene Ozane potvrđen je 1927. godine, gotovo 450 godina nakon njezine smrti. Godine 1930., prilikom premještanja Ozane u novi sarkofag, svijetu je otkrivena čudesna očuvanost njezina tijela i odjeće: neoštećeno tkivo njezine kože, postojane nosne kosti, zubi, mumificirani jezik i čudesne, u zglobu savitljive, ruke dugih prstiju s noktima. Ozana je tako postala primjerom neraspadnutoga tijela koje istočni i zapadni kršćani jednako štuju i vole. Više o blaženici Ozani vidi u: Milica Lukić, *Filološki izvori o životu Ozane Kotorke*, u: Milica Lukić, *Lingua Montenegrina – Croatica, Izabrane teme iz crnogorske i hrvatske književnojezične povijesti i sadašnjosti*, IVPE – Cetinje, Osijek – Cetinje, 2010., str. 105-134.

²⁹ U folkloru Dalmacije postoji vampir *kozlak*, a za živoga mrtvaca susrećemo i talijanski pojam *lupo manaro* ili slavenski *vukodlak*. Na Lastovu i oko Dubrovnika *kosac*, *hudoba* ili *vukodlak*. U suvremenim zapisima iz Župe Dubrovačke pokojnik koji izlazi iz groba i škodi ljudima naziva se *tenjac*, *stenjak*, *loroko*, *strašilo* ili *vampir*, a po kazivačima izgleda *kao naduvena mješina*. U Crnoj Gori postojalo je vjerovanje da je svaki vampir morao provesti neko vrijeme u vučjem obliku, a u Boki kotorskoj vjerovalo se da dijete koje umre nekršteno u grobu oživi i iz groba kašto izlazi i malu djecu muči i davi. Ondje su se takva bića nazivala *macaruli*, a pričalo se da idu noću u društvu i svakom na vrh glave gori mala svijeća. U susjednoj Sloveniji poznaje se predaja o vampiru *pijavica*. Stvoren je da bi osvećivao sve nepravde koje su mu se dogodile kao običnom smrtniku. Osobe čiji su roditelji počinili incest nakon smrti se vraćaju kao *pijavice* i hrane se rođacima. Vidi Irena Benyovsky, *Vampiri u dubrovačim selima 18. stoljeća*, Otium (1330-2485), 4 1/2, 1996., str. 118-130. Okolica Klisa i Senja čuva tajnu o *lizačicama krvi* zapisanu u bakrorezu *Uskočke žene ližu i piju krv mrtvog Rabate* (njemačka grafika, 1694.). Uskočke žene lizale su krv čovjeka kojega su ubili njihovi muževi kako bi nadoknadile bijes, istina pravednički, uskočkih junaka. Vjerovanje o kušanju tuđe krvi, koje je u tijesnoj vezi s osjećanjem duše onoga komu krv pripada, više je svjedočilo o čovjekovoj ljudskosti nego o čudovišnoj njegovoj snazi. Uskočke su žene vjerovalle da će lizanjem Rabbatine krvi stati na kraj svim zlodjelima koje bi, povampiren ili povukodlačen, počinio nakon smrti. Iako okrnjeno, isto se vjerovanje zadržalo na svim prostorima bivše Jugoslavije, napose u *Crnoj Gori* (istaknula V. B.), Kosovu i Srbiji. Vidi Branko Fučić, *Terra incognita*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., str. 335-338. Najpoznatija istarska vampirska legenda s imenom i prezimenom zabilježena je u djelu Janeza Vajkarda

Mrtvac koji se noću ustaje iz svoga vječnog počivališta da bi sijao strah među živima tek je od 17. stoljeća poznat pod imenom *vampir* (izvedenica iz ruske riječi nejasne etimologije *upyr*³⁰), dok je među južnim Slavenima ranije poznat i kao *vukodlak*. Rumunjska, zato jer je okružena slavenskim zemljama, preuzima u vampirskoj tradiciji slavensku etimologiju. Rumunjski povjesničar religije Mirecea Eliade potvrđuje da se riječju *strigoi* označavaju demoni ili vještice, svejedno misli li se na žive (*strigoi vii*) ili nežive (*strigoi morti*).³¹ Potonji, dakle, predstavljaju vampire. *Strigoi vii* rađaju se s košuljicom uz pomoć koje kasnije postižu nevidljivost i natprirodne sposobnosti. Zli su, donose ljudima pošasti, bacaju uroke i utječu na vremenske prilike. Prema potrebi se pretvaraju u mačke, vukove, žabe i druge životinje, a za određenih noći (Sv. Juraj i Sv. Andrija) napuštaju kuće, preuzimaju ljudsko obličje i čitavu noć u nemilosrdnoj borbi *tamane* jedni druge, a nakon smrti *strigoi morti* nastavljaju se ponoćnim borbama.

Još u *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena* iz 1896. godine donosi se pregled fantastičnih bića s (južno)slavenskih prostora. Najpoznatiji su, uz vještice i more, vukodlaci koji su uistinu vampiri: *Slavonci također o vukodlacih (Vampyr, Vanpyrus) mnogo pripovédaju. Vukodlak postaje onaj*

Valvazora *Slava vojvodine Kranjske* (Nürnberg, 1689.) koje je uvršteno u 39 svezaka *Rajnskoga antiquariusa* njemačkoga novinara Christiana von Stramberga (1785.–1868.) te 1925. godine u zbirku tekstova Hermanna Hessea *Priče o vješticama i sablastima iz Rajnskog antiquariusa*. Usp. Hermann Hesse, *Priče o vješticama i sablastima iz Rajnskog antiquariusa*, Zoro, Zagreb, 2007., str. 39. Boris Perić tvrdi i kako je sasvim opravdano pretpostavljati da je začetnicima književnoga vampirizma, koji će kulminirati sa Stokerovim *Drakulom*, kao inspiracijski predložak poslužio baš Jure Grando.
http://www.ice.hr/davors/simotamo_BorisPeric.htm (6. 7. 2011.)

³⁰ *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (prof. dr. sc. Vladimir Anić, gl. ur.), Novi Liber, Zagreb, 2003., str. 1408. Postanak riječi *vampir* i njezino slavensko podrijetlo vezuju se uz prostor današnje Bugarske u 10. i 11. stoljeću. U nedavno pokrštenoj zemlji vampirima su se, u pejorativnom značenjskom kontekstu, nazivali Slaveni koji nisu bili osobiti zbog svojih nadnaravnih sposobnosti, već zbog činjenice da su i dalje prinosili žrtve *starim*, poganskim bogovima, ali su se i svjetonazorski suprotstavljali prevladavajućim kršćanskim vrijednostima. Ruske su riječi *eretik* i *upyr* tako bile istoznačnice. Više o balkansko-slavenskome podrijetlu vampira vidi u: Bruce McClelland, *Slayers and their vampires: a cultural history of killing the dead*, The University of Michigan Press, Michigan, 2006. Navedeno postaje još zanimljivijim kada se uoči kako je riječ *upyr* postala i osobnim imenom na ruskom govornom tlu. Poznato je, naime, da je novogorodski pop *Upyr* Lih 1047. u *Proročkim knjigama* prvi spomenuo naziv *kurilovica* za prvu slavensku azbuku – glagoljicu (usp. Stjepan Damjanović, *Slovo iskona, staroslavenska / starohrvatska čitanka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2005., str. 49.). Da uistinu vrijedi misliti o znakovitoj latinskoj izreci *Nomen est omen* i svojevrstnom uposlenju termina *mitopoetika imena*, dodatno potvrđuje i podatak da je upravo u novogorodskoj crkvi Sv. Sofije pronađen rukopis iz 15. stoljeća *Novgorodskij sofijskij sobor* u kojem se izrijekom spominje riječ vampir (*upyr*) u već istaknutom, pejorativnom značenju.

³¹ Boris Perić, *Pogovor*, u: Bram Stoker, *Drakula*, Stanek, Varaždin, 1999., str. 351-373.

– nabraja narod, preko koga kada mertav leži u kući preleti kokoš, mačka ali pseto. Usléd ovoga mnjenja dobro Slavonci čuvaju mertvaca....³².

Sva fantastična bića opravdanje pronalaze u onoj pukotini zbiljskoga i onostranoga, ali i u regionalnoj povijesnoj refleksiji. Gotovo ista bića na različitim povijesnim i prostornim koordinatama imaju različite funkcije i oblike koji se nekada preklapaju, a nekada ne. Tako je potaknuta simbolika vampira – neumrlih koji se hrane krvlju živih. U kolektivnoj je svijesti Europljana i Amerikanaca duboko ucrtana tek *jedna* priča o *jednom* vampiru koja se reflektira u svim ostalima, a potječe iz romana *Drakula* Brama Stokera. Tomu razlog i nije roman koliko istoimeni film Francisa Forda Coppole iz 1992. godine³³, što ukazuje na problem drugačije, ali jednako zabrinjavajuće, prirode kojemu se ovaj rad nije u mogućnosti posvetiti, a koji poznati hrvatski pedagog Zlatko Miliša opisuje *odlaskom knjiga u ropotarnicu povijesti*³⁴, dok Boris Perić, hrvatski pisac i književni teoretičar, bolno svjestan svekolike prevlasti masovnih medija nad *mrtvim slovom*, postavlja retoričko pitanje: *Što će nam Stoker nakon Coppole?*³⁵

U slavenskoj folklornoj baštini, međutim, nema ni traga grofovima koji su bili vampiri. Postati vampir privilegija je svakoga tko na onaj svijet nije ispraćen ustaljenom ritualnom praksom. Jednako tako, slavenskoj predaji nije poznata riječ *vampir*³⁶, ona uistinu odgovara našem poimanju *vukodlaka* ili jedne od inačica: *vukozlak, kudlak, fudlak, ukodlak, onkodlak*.³⁷

³² *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, Ivan Milčetić (ur.), sv. 1, knj. 52, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1896., str. 294.

³³ Pokušaji ekranizacije Stokerova *Drakule* poznati su i ranije. Kontroverznom je postala priča o nijemom filmu *Nosferatu* njemačkoga redatelja Friedricha Wilhelma Murnaua iz 1922. godine. Riječ je o slobodnoj obradi Stokerova romana, snimljenoj bez autorskih prava, što je dovelo do sudske tužbe, a vlasnik prava na Stokerov roman dobio je tužbu. Iako je naredeno da se sve kopije filma unište, danas se isti slobodno prikazuje, a 1979. snimljen je i svojevstan *hommage* filmu *Nosferatu* u režiji Warnera Herzoga. Filmom *Drakula* iz 1931. proslavio se Bela Lugosi, a isti se smatra klasikom filma strave. Nakon Coppolina uspjeha malo je vrijednih filmskih uradaka o poznatom krvopiji. Važnim se čini istaknuti tek češki film *Bathory* iz 2008. godine u režiji Juraja Jakubiska koji ističe moralne odlike najpoznatije povijesne *lizačici krvi*. Erzsebet Bathory vidimo i osjećamo kao ženu ispred svoga vremena, ali s neoprostivom manom – bila je suviše lakovjerna u odnosu s muškarcima.

³⁴ Zlatko Miliša, *Manipuliranje potrebama mladih*, MarkoM usluge, Zagreb, 2006.

³⁵ Boris Perić, *Što će nam Stoker nakon Coppole?*, Tema, god. 4, br. 5/8, Meandar Media, Zagreb, 2007., str. 32-34.

³⁶ Vidi *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, Ivan Milčetić (ur.), sv. 1, knj. 52, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1896., str. 294. Usp. Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knjiga prva A-J, JAZU, Zagreb, 1971., str. 417.

³⁷ Važno je spomenuti da je naziv *vukodlak/kudlak* višeznačan: on obilježuje mrtvog vampira (*strigoi morti*), ali i štrigona, vješca još za njegova života (*strigoi vii*) i upravo se protiv njih bore krsnici. Vidi: Luka Šesto, *Vjervanja u bića koja se pretvaraju u životinje*, u: Kulturni

Slovenski povjesničar Janez Vajkard Valvasor u djelu *Slava vojvodine Kranjske*, opisujući događaje vezane uz neumrle, nikako ne spominje kompleks Transilvanije i tamošnjega vampira. Ipak, sto godina kasnije Alberto Fortis uspoređuje morlačkoga vukodlaka s transilvanijskim vampirom. Tada je Transilvanija već postala domovina vampira, a Bram Stoker će ju 1897. godine proslaviti Drakulom, fiktivnim likom koji objedinjuje osobine srednjovjekovnih vladara Vlaške i Transilvanije, Vlada Tepeša III. Dracule (1431–1476) i grofice Erzsebet Bathory (1560–1649).³⁸

5. Interpretacijski ekskurs

Nastavak rada u interpretacijskom modusu predstavlja odabrane zbirke horor priča i kratke romane s osobitošću vampirizma na tematsko-motivskoj razini, a oslanjajući se na (južno)slavensku folkloristiku, ali i usporedbu predložaka s kratkom pričom projekta *Quorum*.

5.1. Aleksandar Bečanović³⁹ – *Opsjednutost*

Opsjednutost je zbirka sastavljena od sedam horor priča i jedne u žanru katastrofe.⁴⁰ Osobita je odlika te zbirke specifična uglavljenost ukletih kuća, opsjednutih, vukodlaka, stravičnih sila što se dižu iz grobljanskoga mraka, demona europskoga i orijentalnoga podrijetla, a posebice vampira u osobitost

bestijarij, Suzana Marjanić, Antonija Zaradija Kiš (ur.), Zagreb: Institut za entologiju i folkloristiku : Hrvatska sveučilišna naklada, 2007., str. 256.

³⁸ Vlad Tepeš III. Draculea (1431.–1476.) bio je srednjovjekovni vladar male balkanske kneževine Vlaške. O njegovoj okrutnosti u ophođenju s podanicima i neprijateljima kružile su predaje i legende od kojih se europskom puku, plemstvu i kleru ledila krv u žilama. Na desetke tisuća ljudi, što turskih vojnika što nelojalnih domaćih boljara, pustio je prema predaji da polako izdišu nabijeni na kolčeve što mu je i priskrbilo nadimak Tepeš (nabijač na kolac), ali i njegovu pravom imenu Draculea podarilo sasvim novo značenje. Navedeni je Bramu Stokeru poslužio kao povijesni predložak za kreiranje lika vampira Drakule, a isto potvrđuje i opis Tepeša koji je dao Nikola Modruški, budući da je u 15. stoljeću kao papinski legat boravio na ugarskom dvoru Matije Korvina i dobro upoznao Vlada Tepeša. Iako se taj tjelesni opis, koji se u Nikole Modruškoga iščitava, pronalazi u i Stokerovu romanu, ostatak fiktivnoga Drakule odaje zapravo malo povezanosti s tim povijesnim likom i legendama o njemu. Istraživači će danas reći da je Vlad Draculea Stokerovu junaku posudio samo ime, dok se pravi historijski predložak krije u grofici Erzsebet Bathory (1560.–1614.), transilvanijskoj plemkinji i nasljednici drevne mađarske aristokratske loze, optuženoj za smrt šestotinjak djevojaka čijom se krvlju hranila. Vidi Boris Perić, *Drakula – „naš čovjek“ u poslovima oko Drakule*, Tema, god. 2. br. 1/2/3, Meandar Media, Zagreb, 2005. str. 54-59.

³⁹ Aleksandar Bečanović rođen je 1971. u Baru. Suvremeni je crnogorski pjesnik, prozaik, prevoditelj te književni i filmski kritičar. Prevodi s engleskoga jezika, većinom filmsku teoriju. Neke zbirke pjesama i kratkih priča su: *Ulisov daljina*, *Ostava*, *Opsjednutost*.

⁴⁰ Priče iz zbirke *Opsjednutost: Crno more, Pred dvanaesti čas, Delphine, Skulptura napravljena u prirodnoj veličini, Opsjednutost, Povijest o SS-Unterscharführeru Siegfriedu Eichstädtu, s poukom, Pg 13, ili: Zombi u Njegoševoj ulici, ... and I feel fine*. Vidi Aleksandar Bečanović, *Opsjednutost*, Biblioteka Mrak, Zagreb – Sarajevo – Ulcinj, 2009.

slavensko-balkanskoga područja između Jadranskoga i Crnoga mora. Autor pogovora Davor Šišović tvrdi kako je spomenuto i značajnije jednom kada se shvati da se žanr horora posve udaljio od svoga rodnoga balkanskog ambijenta, čemu je napose pridonio Bram Stoker, a još više uistinu popularizacija horora, i vampirizma kao njegova specifikuma, u filmskoj umjetnosti koja domicil vampira sve više vezuje uz Hollywood ili New York, a sve manje uz iskonske istočnoeuropske korijene.⁴¹

Povijesno gledano, nekada je to na prostorima istočnijim od Hrvatske bila vampirska epidemija koja se dvadesetih i tridesetih godina 18. stoljeća razbuktala u Srbiji.⁴² Nakon što su austrijski sudski i medicinski stručnjaci „verificirali“ postojanje vampira, diljem dvoglave monarhije postalo je nevjerojatno popularno ekshumirati mrtvace, rezati im glave ili ih probadati glogovim kolcima. Bečki dvor osnovao je za tu svrhu *vampirsku komisiju*, a Marija Terezija morala je naposljetku objaviti i *Vampirski edikt* kojim su se zabranile daljnje ekshumacije i skrnavljenja leševa. Pojave vampirizma, koje se najvjerojatnije svode na epidemiju bedrenice (antraksa), bečki su vampirolozi u potrazi za dobrom zaradom napuhali do neslućenih razmjera, tvrdeći da je svaki mrtvac čije se tijelo u lijesu nije raspalo u roku od dva mjeseca zapravo nemrtvi krvopija, iako nije nepoznato da proces raspadanja tijela traje bitno duže.

Jezive priče od kojih je sastavljena ova zbirka pokazuju svojim hororim opredjeljenjem, a povrh toga najzastupljenijom vampirskom tematikom, iznimnu uklopljenost u tradiciju i legende o vampirima s istočnoeuropskih prostora. Aleksandar Bečanović ne samo da uspijeva nasljedovati neku davnu vampirsku prošlost matičnoga zemljopisnog prostora već ju i izuzetno prilagođuje suvremenom literarnom i recepcijskom horizontu očekivanja. Navedena sljubljenost tradicije i postmodernoga očitovanja osjeća se u gotovo svakoj priči. *Crno more* tako predstavlja pristansku studenticu iz Beča koja se zbog kronične anemije vraća roditeljima na oporavak u pitomo obalno mjestasće. Iako čitatelj do zadnje rečenice nije u potpunosti siguran je li riječ o 20., 21. stoljeću ili nekom davnijem datumu kojim se može očitovati vrijeme radnje, a

⁴¹ Davor Šišović, *Pogovor - Tranzicijski horor*, u: Aleksandar Bečanović, *Opsjednutost*, Biblioteka Mrak, Zagreb – Sarajevo – Ulcinj, 2009., 119-122.

⁴² Uz već predstavljene crnogorske *macarule*, dalmatinske *kozlake*, slovenske *pijavice* i uskočke *lizačice krvi*, nije na odmet spomenuti Arnolda Paula i Petra Blagojevića koji su sredinom 18. stoljeća unijeli nemir u susjednu Srbiju. Prisilili su kirurga Johannesa Fluckingera da istraži slučajeve prolijevanja krvi po srpskim selima. Otkriveno je da su obojica na samrti govorili o vampirskoj zaraženosti koju nisu preživjeli. Nemili su događaji rezultirali pravom pošasću otvaranja grobova i obračunavanja sa „zaraženim mrtvim tijelima“, a zapadnjački su znanstvenici po prvi put ozbiljno razmatrali problem vampirizma, ne odbacujući ga tek kao puklo praznovjerje. Vidi Wayne Bartlett, Flavia Idriceanu, *Legende o krvi. Vampiri kroz povijest i mit*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006.

zbog izrazitih opisa prostora odvijanja radnje u gotičkom stilu (tipizirana mjesta i vremena magije: noć, magla, šuma, planine, napuštena obala, močvara, gotički dvorci i velebna zdanja, secesijski i kićem ispunjeni interijeri, groblja, raskrižja i sporedni putovi i stranputice, specifični dani susreta s onostranim: Sv. Juraj, Sv. Andrija i sl.⁴³), sigurno je da se motiv vampirizma, i to u feminističkom opredjeljenju, možda riječju nepotvrđen, osjeća u svakom retku teksta. Valja primijetiti specifičnu bolest krvi – anemiju – koja je okidač zbivanja, pitomu svjetlost mjesečine, jedinu koja je oboljeloj odgovarala, kroničnu nesanicu koja ju je danju uspavljivala, a noću prisiljavala u pohode napuštenim obalama mjesta, prijateljstvo s mističnom barunicom Inger koja se u predvorje hotela spuštala tek u kasnim večernjim satima, odbijajući hranu i opsjedajući djevojčine snove sve dok nije ispila njezinu bolesnu krv u obrednom slavlju novoga (su)života.

Da je u Bečanovića riječ o specifičnom feminističkom nasljedovanju vampirske tradicije, prema kojoj znanstvenici ističu kako je sveprisutni lik Drakule inspirirala žena, grofica Erzsebet Bathory, hraneći se krvlju šestotinjak mladih žena, pokazuje i priča *Delphine*, u kojoj se spaja posve suvremeni crnogorski turistički prostor s kontroverznim seksualim ponašanjem i lezbijstvom kao oblikom iskrivljene i kontraproduktivne erotike, kakvu vampirska književnost već tradicionalno donosi.⁴⁴ Priča o vampiricama lezbijkama, lovicama nevinih žrtava u jeku turističke sezone koje na kraju presuđuju jedna drugoj, iskazuje se kao najbolji primjer sljubljenosti tradicije i suvremenoga balkanskog življenja. U istom je modusu donesena i priča *Pred dvanaesti čas* u kojoj očajni muž odvodi malaksalu i bolesnu ženu na oporavak u posve mračni ljetnikovac kako bi svjedočio njezinu daljnjem tjelesnom propadanju, kao i vlastitoj psihičkoj devastaciji koja će kulminirati *pred dvanaesti čas noći tužnim potezom noža*⁴⁵ kojim je pripovjedač/glavni lik razrezao kožu iznad Kristinina lakta ne bi li kleknuo pored nje, zaronio glavu i jezikom počeo sisati njezinu krv.

Skulptura napravljena u prirodnoj veličini priča je o serijskom ubojici koji kirurškim intervencijama svoje žrtve preoblikuje u skulpture. Malo je povezana s vampirima, ali problematizira proces nastanka i evaluaciju umjetnič-

⁴³ Wayne Bartlett, Flavia Idriceanu, *Legende o krvi. Vampiri kroz povijest i mit*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006.

⁴⁴ Boris Perić, *Pogovor*, u: Bram Stoker, *Drakula*, Stanek, Varaždin, 1999., str. 360.

⁴⁵ Aleksandar Bečanović, *Opsjednutost*, Biblioteka Mrak, Zagreb – Sarajevo – Ulcinj, 2009., str. 38.

koga čina u postmoderno doba⁴⁶, obilježenoga performansima⁴⁷, dokidanjem esteticizma kao osnovne funkcije umjetnosti i uopće interferencijom trivijalnoga s dubokim egzistencijalno-moralnim promišljanjima. Pričom *Povijest o SS-Unterscharführeru Siegfriedu Eichstädtu, s poukom* Bečanović radnju pomalo netipično smješta u vrijeme Drugoga svjetskog rata i crnogorskih planinskih vrleti, a potom u 2007. godinu istoga *locusa* ne bi li odao počast jednako veličanstvenoj legendi o vukodlacima, vampirskim najbližim srođnicima. Ne sumnjajući u postojanje većega horora od onoga koji izaziva rat, a sumnjajući u postojanje bića koja egzistiraju na manje suptilnoj granici između čovjeka i životinje, Eichstädt izjavljuje: *Lako ćemo izaći na kraj sa životinjama, ovdje su ljudi ti koji su više divlji.*⁴⁸

U crnohumornom tonusu horda zombija iz priče *Pg 13, ili: Zombi u Njegoševoj ulici* s groblja kreće u masovni pohod na metropolu, da bi se središnjoj priči *Opsjednutost* autor gotovo kroničarski i detektivski obračunao s obiteljskom tragedijom Popovića iz Šušnja kojima je, prema svemu sudeći, opsjednutost nekog tipa potpisala smrtnu presudu, baš kao što je to činila *duhovina – killer fog* u legendama i predajama s područja Istre i Kvarnera.⁴⁹

Zbirka se završava, više životno nego literarno, prigodnom pričom katastrofe *...and I feel fine* u kojoj dva glavna protagonista, potpuno pasivizirana u svijetu koji ionako izmiče u materijalnom postojanju, dnevnički i komentatorski svjedoče o kraju čovječanstva. Priča obiluje autoreferencijalnim i metatekstualnim zahvatima, intermedijalnim i intertekstualnim citatnim i kvazicitatnim relacijama što ju čini vrlo podložnim predloškom za usporedbu s quorumaškom kratkopričačkom tradicijom.

5.1.1. Osobitosti Bečanovićeve zbirke kratkih priča i nasljedovanje quorumaške tradicije

Fabularno-kompozicijski aspekt analize kratkih priča u zbirci *Opsjednutost*, u odnosu na specifični kratkopričački ostvaraj rastrgane fabule, koja je zbog fragmentarnosti građe obrađena primjenom montažnih tehnika, potvrđuje

⁴⁶ Vidi Walter Benjamin, *Umjetničko djelo u razdoblju tehničke reprodukcije*, Estetički ogleđi, Zagreb, 1986., str. 114-149.

⁴⁷ Primjerice najpoznatiji hrvatski, nedavno preminuli, konceptualni umjetnik Tom Gotovac poznat je po izvodenju performansa poput *Šišanja i brijanja* (1970., 1971.) te *Gledanja televizije* (1980.), kojima svakodnevne akcije prenosi u sferu umjetničkog postupka. Godine 1971. protičava gol beogradskom Sremskom ulicom, što će ponoviti deset godina kasnije u zagrebačkoj Ilici performansom *Zagrebe, ja te volim* kada je gol trčao po centru grada i ljubio asfalt. <http://www.rtl.hr/umro-performance-umjetnik-tom-gotovac-clanak-19757> (12. 7. 2011.)

⁴⁸ Isto kao 45, str. 74.

⁴⁹ Boris Perić, Tomislav Pletenac, *Fantastična bića Istre i Kvarnera*, Vuković & Runjić, Zagreb, 2008.

povremeno nasljedovanje spomenute poetike kratke priče, ali i mnoga odstupanja. Primjerice, u priči *Skulptura napravljena u prirodnoj veličini* pratimo fragment iz pripovjedačeva i umjetnikova života, koji se tiče završetka procesa stvaranja jednoga umjetničkog djela, prikazanoga u potpunosti iz njegove fokalizacijske perspektive i asocijativne struje misli, koja ne dopušta fabuli da se razvije u poznatim odrednicama prema vrhuncu i raspletu. U takvim je pričama očigledna i karakteristična kratkopričačka mjesna i vremenska izlomljenost: čas se pripovjedač gubi u reminiscencijama iz prošlosti, čas je prisutan u ovom trenutku, a čas svjedočimo nekim njegovim projekcijama budućnosti: (...) *iskopao sam duboki, prostrani tajni podrum (baš adekvatno: sve će se događati ispod zemlje)*.⁵⁰ Nasuprot takvim misaonim procesima postoje i priče u kojima su događaji posve izvanjski motivirani, s jasnom vremenskom i mjesnom uglavljenosti, zapletom i događajnim vrhuncem koji će se razriješiti u manje ili više nesretnom raspletu, budući da je riječ o horor pričama. Primjerice, u središnjoj priči *Opsjednutost* posve tipični kratkopričački analitički ili sveznajući pripovjedač u sukcesivnom pripovijedanju predstavlja obitelj Popović i svakoga od njezinih članova pojedinačno, a sve ne bi li nas potpunom tjelesnom i psihološkom karakterizacijom likova uveo u zanimljive fabularne preokrete koji će kulminirati neobjašnjivom obiteljskom tragedijom. I mjesna i vremenska omeđenost ove priče posve su određene, a s aspekta sadašnjosti sveznajući nas pripovjedač uvodi u priču čiji su se događaji zbili prije nekoliko godina u mirnom provincijskom mjestu Šušanj.

Ono što zasigurno zadržava svaka priča ove zbirke, kao obilježje kratke priče uopće i kratke priče projekta *Quorum*, jest začudan, otvoren završetak koji uvijek kao da želi izazvati čitateljevu daljnju misaonu angažiranost. Pričom *Delphine* primjerice, potpuno neočekivano, konačna će je *točka na i* ubijanje voljene ljubavnice. Nakon serije beznačajnoga hranjenja nepoznatim turistkinjama, pripovjedačica bez motivacijskoga uporišta zaključuje: *Krv nije hrana za tijelo, već za dušu. (...) Suviše sam voljela Robertu. Morala sam napokon zagristi u taj prekrasni vrat*.⁵¹

Složenoj i razgranatoj karakterizaciji likova te kratke priče nisu u mogućnosti ostaviti mnogo prostora. Likovi su tek ocrtni, uglavnom tipizirani u okviru horornoga žanra i predstavljeni stereotipnim tjelesnim opisima kojima se potenciraju primarni osjećaji toga žanra – jeza i strah. U nastavku se donosi opis vanjšine barunice Inger iz priče *Crno more: Lice joj je bilo napudersano, pa su tako još više došle do izražaja njene kristalno plave oči. Kosa joj je bila stavljena u čvrstu punđu, što je istovremeno njenim pravilnim crtama lica davalo dodatnu strogoću i ljepotu. Sve je na baruničinoj glavi bilo glatko,*

⁵⁰ Isto kao 45, str. 51-52.

⁵¹ Isto kao 45, str. 50.

*nježno, profinjeno - sem – to sam odmah primjetila, to sam odmah morala da primjetim – neobično malih i krivih zuba.*⁵²

U pričama iz zbirke *Opsjednutost* potvrđuju se sljedeća obilježja kratke priče projekta *Quorum*:

1. intermedijalni zahvati u područje filmske umjetnosti i video produkcije te specifičnih glazbenih usmjerenja:
 - u priči *...and I feel fine* u tekst je uklopljena citatna relacija u odnosu na serijal *Star Wars* Georgea Lucasa: *in a galaxy far far away*⁵³;
 - u istoj se priči još mnogo puta izrijeком spominje Hollywood i neka najpoznatija žanrovska usmjerenja poput eksperimentalnih filmova i pornografije te *trash-horora* poznatoga američkog redatelja Eda Wooda;
 - na samom se kraju knjige, ostvarenjem veze s medijem glazbe, donosi Soundtrack za *Opsjednutost*: *Goblin, Suspiria (Suspiria – Dario Argento)*, Fabio Frizzi – *Suoni dissonanti (Paura nella città dei morti viventi – Lucio Fulci)*, Elsio Manusco & Burt Rixon – *End Title (Le notti del terrore – Andrea Bianchi)*, *Goblin, Main Title (Buio omega – Joe D'Amato)* itd.
2. intertekstualni intrasemiotički citati i kvazicitati⁵⁴:
 - u priči *Crno more* donose se posljednja dva stiha *Diotime* Friedricha Hölderlina: *Ali je sunce duha i ljepšeg svijeta zašlo, / samo u mraznoj noći vihori vode kavgu.*⁵⁵
 - kvazicitat, nepotpuno podudaranje s klasikom *Quella villa accanto al cimitero – House by the cemetery* Henryja Jamesa koji pomaže razumjeti nejasan završetak priče, a ubojstva pripisuje jedinom preživjelom Popoviću, mladom sinu Marku: *No one will ever know whether children are monsters, / or monsters are children.*⁵⁶
3. sveznajući pripovjedač i specifični fokalizacijski kontekst u kojem je pripovjedaču omogućena kontrola situacije (primjer središnje priče *Opsjednutost* u kojoj pripovjedač nije prisutan kao lik u radnji, već mu vanjska pozicija omogućuje pouzdanost)⁵⁷

⁵² Isto kao 45, str. 20.

⁵³ Isto kao 45, str. 98.

⁵⁴ Dubravka Oraić Tolić, *Teorija citatnosti*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1990., str. 16-30.

⁵⁵ Isto kao 45, str. 8.

⁵⁶ Isto kao 45, str. 56.

⁵⁷ Gerard Genette, *Fikcija i dikcija*, Ceres, Zagreb, 2002., str. 32-33.

4. autorovi autoreferencijalni upliti u tekst najistaknutiji su u priči *Pg 13, ili: Zombi u Njegoševoj ulici: Neka dragi čitalac oprosti njegovom poniznom pripovjedaču, ali u svoj toj gunguli ni sam ne znam kako sam uspio, sa još nekoliko mojih kolega, da zaobiđem barikade*.⁵⁸
5. ironijski odmak prema svakodnevlju također se najbolje potvrđuje u prethodno spomenutoj priči: *Tu nas je dočekalo iznenađenje, možda su ulice bile puste, ali ne i kafići. Uz treštanje muzike, vesela podgorička pomladina ispijala je kave, sokove, piva i žestoka pića, i nije se previše obazirala na vanredno stanje*.⁵⁹
6. ludističnost postignuta neologizmima i stvaranjem buke u komunikacijskom kanalu te često nasilnim umetanjem onojezičnih elemenata u crnogorski diskurs. Primjer takvih jezičnih igara očituje se u posljednjoj priči *...and I feel fine: Elem – nastavlja Darko i namješta cijelo tijelo, ne samo svoj duboki glas za poentu – film koji prati intelektualne uspone i padove naše filozofese zove se: Emanuella Cunt*.⁶⁰
7. oprimjeruju se i neke Lodgeove karakteristike postmodernoga pisanja, primjerice prekinuti slijed u priči *Povijest o SS-Unterscharführeru Siegfriedu Eichstädtu, s poukom čiji se prvi dio odvija 23. siječnja 1943. godine, a potom su događaji toga dana naprasno prekinuti da bi se drugim dijelom priče iznio sličan scenarij koji se odvio 23. lipnja godine 2007.*

5.2. Boris Perić⁶¹ – *Vampir*

Roman Borisa Perića *Vampir* iz 2006. godine priča je o mladom profesoru Zlatku Wagneru koji neopisivi interes za horornu i vampirsku književnost upražnjava čitanjem stereotipne literature o poznatim krvopijama. Iako poklonik fikcije, Wagner je sklon vjerovati kako je mnogo ozbiljnija pojava zbiljskih socijalnih vampira: *Ako ćemo po istini, vampiri su i svi naši tzv. bližnji, vampiri smo jedni drugima; suradnici, kolege, znanci, prijatelji, rodbina...*⁶²

⁵⁸ Isto kao 45, str. 95.

⁵⁹ Isto kao 45, str. 96.

⁶⁰ Isto kao 45, str. 102.

⁶¹ Boris Perić rođen je 1966. u Varaždinu. Suvremeni je hrvatski književnik, novinar, književni prevoditelj i publicist. Objavio je petnaestak knjiga, među njima romane *Vampir* i *D'Annunziov kod* te zbirku eseja *Fantastična bića Istre i Kvarnera* (zajedno s Tomislavom Pletencem).

⁶² Boris Perić, *Vampir*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006., str. 13.

Roman je značajan s nekoliko istraživačkih aspekata. Prije svega, pristupa fenomenu vampirizma na razini kliničke dijagnostike evocirajući literaturu o Renfieldovu sindromu u sumračnom, secesijski uređenom prostoru ureda psihijatra Velimira Kraljevića u Vrapču. Perićev je roman isto tako značajan s aspekta povijesnoga razvoja svjetske vampirske književnosti pa Zlatko Wagner o samim početcima govori sljedeće: *Bilo je to za kišnog ljeta 1816. u Byronovoj vili na Ženevskom jezeru, kad je Mary Shelley, navršivši jedva šesnaest godina, skicirala svog prometejskog „Frankensteina“, a Byron, u nehотиčnoj suradnji s liječnikom i neostvarenim piscem Polidorijem, prvog književnog vampira.*⁶³

Najznačajnije roman ipak komunicira s autentičnom istarskom legendom iz druge polovice 17. stoljeća o štrigunu Juri Grandu iz Kringe koju je slovenski putopisac Janez Vajkard Valvazor objavio u djelu *Slava vojvodine Kranjske* (Nünberg, 1689.), potom uvršteno u 39 svezaka *Rajnskoga antiquariusa* njemačkoga novinara Christiana von Stramberga (1785–1868.) te 1925. godine u zbirku tekstova Hermanna Hessea *Priče o vješticama i sablastima iz Rajnskoga antiquariusa*.⁶⁴ U mističnom tonu predstavljen, Grando postaje Wagnerova opsesija zbog koje odlazi put Istre, a koja psihijatra Velimira Kraljevića i hematologa Bjelinskog izluđuje, na samom kraju i ubija.

5.2.1. Osobitosti Perićeva romana i nasljedovanje quorumaške tradicije

Stupnjevitost i sukcesivnost fabule romana, za razliku od kratkopričačke tradicije, a zahvaljujući zastupljenosti elemenata kriminalističkoga žanra, ipak se može prepoznati. Osobito se ističe kulminacijskim nizom smrti Wagneru bliskih osoba (Bjelinski, Kraljević, Silvija te sludjeli pacijent Igor Cernjak i njegova obitelj). Pripovjedač je homodijegetički, prisutan kao glavni lik u radnji, a pripovijeda simultano s odvijanjem događaja što ga čini nepozdanim i uzrokuje da čitatelj brzo počinje sumnjati u njegovu interpretaciju događaja.⁶⁵ Primjerice, čitatelj lako može pretpostaviti o ozbiljnosti događaja u Zagrebu dok Wagner uzaludno trati vrijeme u Istri. Prostorna i vremenska dimenzija odvijanja radnje jasno su određene. Riječ je o Zagrebu s početka 21. stoljeća u prvom dijelu romana, te o pazinskoj okolini Istre u drugom dijelu romana. U jasnoj prostorno-vremenskoj lociranosti izrasta vrlo složena karakterizacija likova, inače potpuno atipična za kratke prozne ostvaraje. Minuciozna vanjska, tjelesna karakterizacija prisutna je u prilikom prvoga Wagnerova susreta s povampirenim Igorom Cernjakom: *Pogled mu je bio staklast, lice*

⁶³ Isto kao 62, str. 133-134.

⁶⁴ Boris Perić, Tomislav Pletenac, *Fantastična bića Istre i Kvarnera*, Vuković & Runjić, Zagreb, 2008.

⁶⁵ Gerard Genette, *Fikcija i dikcija*, Ceres, Zagreb, 2002., str. 56-59.

sivo i skamenjeno, bez ijedne usiljene kretnje ili tika (...).⁶⁶ Etička karakterizacija potvrđuje se u liku Wagnerova poslovnog kolege Nikole koji ne brine o kvaliteti radova koje pušta u tisak, već samo o zaradi te se ni na koji drugi način ne ostvaruje u životu. Njegov je bitak sveden na onu smrdljivu riblju konzervu, Nikolinu priručnu pepeljaru koja je Wagnerov ionako osjetljiv želudac dovodila do ludila. Glavni je lik dakako duboko psihološki okarakteriziran. Zahvaljujući specifičnoj fokalizaciji⁶⁷, koja točku gledišta kazivane priče stavlja u Wagnerove oči, čitatelj saznaje o prirodi njegova odnosa s drugim likovima u djelu. Naime, glavni je lik zaljubljen u prijateljicu Silviju koja odbija produbiti odnos s njim, a zbog čega je strašno ljubomorana na njezina bivšeg ljubavnika – doktora Velimira Kraljevića. Čitatelj prati i razvoj Wagnerova spolnoga života jer svaki je vampirizam nabijen erotikom i amoralnim oblicima seksualnoga ponašanja koji ne doprinose reprodukciji.⁶⁸ Način na koji ga seksualno uzbuđuje Silvija⁶⁹, a osobito njezina blijeda koža, projicirat će se u odnos s tek stasalom djevojkom Ivom koju je Wagner uostalom i odgojio, a kulminirati u agresivnom seksualnom odnosu s tajnovitom Alice nakon kojega Wagner zaključuje: *Io sono Jure Grando*.⁷⁰ Takva začudnost kraja koja rezultira i njegovom otvorenosti najizrazitije je obilježje kratkopričačke proze uopće, ali i one koje pripada quorumaškoj tradiciji te kojom ista postiže spomenuto jedinstvo dojma. Otvorenost kraja očituje se prije svega u angažiranju čitateljeve svijesti. Kada Wagner uzvikne: *Io sono Jure Grando. Vječnost ipak traje najduže!*⁷¹, čitatelj se pita: je li glavni lik popustio vjeri u doslovne vampire, povampirivši se i sam ni manje ni više nego u Juru Grandu, ili je sasvim poludio u izmaglici općeljudskoga lucidnog ponašanja?

Od daljnjih obilježja quorumaške novele – kratkoga romana u romanu *Vampir* razvidna su sljedeća:

1. intertekstualno komuniciranje s tuđim tekstovima (bilo njihovim evociranjem ili pravim citatnim relacijama⁷²):

⁶⁶ Isto kao 62, str. 32.

⁶⁷ Johnatan Culler, *Književna teorija – vrlo kratak uvod*, AGM, Zagreb, 2001.

⁶⁸ Boris Perić, *Pogovor*, u: Bram Stoker, *Drakula*, Stanek, Varaždin, 1999., str. 360.

⁶⁹ Ime Silvija u vrhuncu erotskoga uzbuđenja glavni lik uvijek povezuje s latinskom deklinacijom riječi šuma: *silva, silvae, silvae, silvam, silva, silva, silvarum, silvis* što je sa simboličkoga aspekta značajno budući da je šuma sablasno mjesto tame, okupljalište zvijeri, magova i neumrlih (Vidi Wayne Bartlett, Flavia Idriceanu, *Legende o krvi. Vampiri kroz povijest i mit*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006.). Navedeno još zvučnijim postaje kada Wagner u erotskom uzbuđenju nakon sricane deklinacije kaže: (...) *a iza šume: Transilvanija!* Boris Perić, *Vampir*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006., str. 87.

⁷⁰ Isto kao 62, str. 291.

⁷¹ Isto.

⁷² Potvrđene intertekstualne citatne relacije u romanu govore o tipu ilustrativne citatnosti (kada je proučavanom tekstu tuđi tekst uzor), citati su intrasemiotički i intersemiotički (između

- pozivanje na vampirske klasike: *Drakulu* Brama Stokera, *Vampirske kronike* Ann Rice te Kingov *Salem's Lot*
 - na tematskoj razini uspostavlja se intertekstualna veza s *Procesom* Franza Kafke kada Wagnera tuži pisac čiji je rukopis odbio tiskati. Wagner uzvikuje taksistu na putu do odvjetnika: *Pustite, ne znam ni za koga vruga me se uopće tereti!*⁷³
 - potpuni citati određenih izvornika – primjerice ulomak iz Byronove poeme *Kaurin – The Giaour* iz 1813. godine: *K'o vampir prvo uskrsni, / Kad grob ti tijelo izbaci, / Pa plazeć' uđi u svoj dom/I siši krvcu rodu svom, / Da ženi, kćeri, sestrici / U ponoć život gasiš ti.*⁷⁴
 - nepotpuni citati izvornika – primjerice citatno preuzimanje naslova pjesme i istoimene zbirke pjesama iz 1971. godine Josipa Pupačića *Moj križ svejedno gori: Moj slučaj je inače riješen? Moj križ svejedno gori? Gospode, čas je? Što?*⁷⁵
2. kada je o komunikaciji s jezikom vizualnih, auditivnih i audiovizualnih medija riječ, a postmoderna proza najradije se obraća filmu, slikarstvu, videu, modi i stripu, u romanu je najzastupljeniji dijalog uspostavljen s medijem filma, a sam se Wagner zamišlja u ulogu redatelja koji će *poput Herzoga ili Coppole precrtati tmurnu kartografiju zla i istražiti snene regije gdje caruje neumrli karpatski psihopat.*⁷⁶
 3. osjeća se pozicija mladoga pripovjedača koji osobitim životnim stilom odbija slijediti društvene konvencije, a pokazuje i određenu infantilnost pa u neformalnim razgovorima s prijateljicom Silvijom na površinu izbija urbani sleng: *Ali on nije lud, on je vampir – uzvratilo sam ozbiljno. (...) Lako se tebi zajebavati – otrese se Silvija. A ovaj tvoj, što te tako lijepo izvrijeđao? Što je s njim?*⁷⁷
 4. grad kao tema – urbani pejzaž Zagreba kao izvorište kaosa i prave pomame vampirizma, umjesto da je radnja romana locirana isključivo na groblju, u mračnoj šumi ili kakvom močvarnom lokalitetu (koji ipak dolaze do izražaja u drugom dijelu romana kada Wagner

književnih ostvaraja te između književnoga ostvaraja i nekog drugog umjetničkoga koda), te su po opsegu podudaranja potpuni i nepotpuni citati. Vidi Dubravka Oraić Tolić, *Teorija citatnosti*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1990., str. 16-30.

⁷³ Isto kao 62, str. 59.

⁷⁴ Isto kao 62, str. 153.

⁷⁵ Isto kao 62, str. 277.

⁷⁶ Isto kao 62, str. 23.

⁷⁷ Isto kao 62, str. 19.

posjeti Istru)⁷⁸, sva ljudska i neljudska izopačenost prebiva u našoj metropoli

5. Lodgeove karakteristike postmodernoga pisanja⁷⁹:
 - kratak spoj zbilje i umjetnosti, činjenica i fikcije (autentična legenda o istarskom štrigunu Juri Grandu spojena s fiktivnim likom Jure Grandu)
 - spoj trivijalnih (ljubav, suparništvo) i složenih postmodernističkih preokupacija (smisao življenja, pitanje vjere)⁸⁰
 - prekinuti slijed (dodatak na kraju knjige kojim se naglo prekida radnja i donosi pronađena autobiografska bilješka nestaloga profesora Zlatka Wagnera)
 - parodija završetka i semantička buka u recepcijskom kanalu čitatelja.

5.3. Davor Špišić⁸¹ – *Kuke za šunke*⁸²

Riječ je o zbirci horor priča osječkoga autora Davora Špišića koja se, ukoričenjem priča različitoga tematsko-motivacijskoga podrijetla, pokazuje zahvalnim predloškom u znanstvenim i stručnim pokušajima određivanja granica fantastičnoga kao žanra. Fantastični tekst tako primorava čitatelja na neodlučnost u pokušajima prirodnog i/ili natprirodnog tumačenja događaja o kojima se govori. Tu neodlučnost potom će osjećati i neki od likova, što će ju učiniti jednom od osnovnih tema djela, a krug se zatvara konačnim zauzimanjem stava u osobi čitatelja.⁸³ Navedenim odrednicama obuhvaćeno fantastično, koje najprije nalaže rađanje djelatne i recepcijske neodlučnosti, razvidno je u nekolicini priča ove zbirke. *Kupl mama* čitatelja upoznaje s natprirodnim kristaloidnim bićem ubilačkih nagona koje upražnjava razdiranjem

⁷⁸ Wayne Bartlett, Flavia Idriceanu, *Legende o krvi. Vampiri kroz povijest i mit*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006.

⁷⁹ David Lodge, *Načini modernog pisanja. Metafora, metonimija i tioplogija moderne književnosti*, Stvarnost, Zagreb, 1977.

⁸⁰ Milivoj Solar, *Laka i teška književnost*, Matica hrvatska, Zagreb, 2005.

⁸¹ Davor Špišić rođen je 1961. u Osijeku. Suvremeni je hrvatski dramatičar i prozaik. Do sada je napisao drame: *Dobrodošli u rat!* (1992., HNK Osijek), *Rubnosti*, *Godina dobre berbe*, *Emilija noću*, *Kraljevi kraja*, *Mama Luna*, *Jug 2* (2003., HNK Osijek). Piše i scenske igre za djecu: *Badnjak u garaži* (1999., Dječje kazalište u Osijeku), *Turbo beba* (2004., Dječje kazalište u Osijeku), *Misija: T. Trbuhozborci*, horor priče *Kuke za šunke* i *Koljivo* neka su od njegovih najpoznatijih proznih djela. Trenutačno živi i radi u Osijeku kao profesionalni pisac.

⁸² Priče iz zbirke *Kuke za šunke: Sveta tri kralja, Antuntun, Goga & Magoga, Kupl mama, Centrifuga, Sapunjanje Korela, Urnašica, Rosamunde, Sestre sepije, Cornflakes, Da ti gatom, Baranja inn, Osveta Mojmira Burnače*. Vidi Davor Špišić, *Kuke za šunke, horor-priče*, Znanje, Zagreb, 2001.

⁸³ Cvetan Todorov, *Uvod u fantastičnu književnost*, Rad, Beograd, 1987.

urbanoga ološa – prostitutki i policajaca. Sveznajući pripovjedač, angažiranjem specifičnih pripovjedačkih tehnika (opisivanje, unutrašnji monolog, monološke i dijaloške dionice)⁸⁴, uspijeva čitatelja senzibilizirati za buduće žrtve, koje su sasvim sigurno, ukorijenivši se na socijalnim i kulturnim marginama društva, postale nacionalna sramota u onoj mjeri u kojoj su to postali i lokaliteti njihovih tragičnih smrti – katastrofalni hrvatski zoološki vrtovi. *Urnašica* je priča u kojoj dominira nemalo puta spomenut fenomen *nerodenih te fenomen istočnoga grijeha* neodriješena djeteta, koji u Špišićevim pričama, ali i starim vjerovanjima pokrštenih slavenskih naroda, ima moć prizvati zle i mračne sile kao prokletstvo matične obitelji.⁸⁵ Fantastično se ovdje vezuje uz predmet, urnu koja na neobjašnjiv način komunicira s pokojnicom čiji je pepeo iz nje nasilno razasut po kanalizaciji.

Ostale se priče po svojoj jezovitosti uspinju, budući da su smještene u stvarnosni modus, a zlo koje u njima obitava proizlazi iz čovjekove običnosti: *No, krvavi događaji nikad nisu očekivani, ni kad dolaze izvan junakove svakodnevice, ni kad se bude među bliskim ljudima, čak i unutar obitelji. A happy end je vrlo rijetka iznimka.*⁸⁶ Davor Šišović, novinar i književni kritičar Glasa Istre, dalje zaključuje kako je u stvarnosnim pričama Špišićeve zbirke uočljiva i igra riječi u naslovima priča koji opet enigmatično najavljuju motivsko-tematsku preokupaciju. Spomenutom nizu pripada priča simptomatična naslova *Antuntun* o usponu i tragičnom padu osječškoga stomatologa s njemačkom adresom. Još jednom nas sveznajući pripovjedač odvodi u djetinjstvo glavno-ga lika kako bi se u njegovu odnosu s majkom mogao tražiti uzrok nesreće. Majčine rečenice duboko će se usjeći u čitateljevu svijest, dublje i potresnije od ritualnoga samoubojstva koje će Antun Ivakić na samom kraju i počinuti: *Zašto si prestao učiti?! Sram te bilo, zločesti jedan! Znaš, sad za kaznu moraš spavati kod mene...*⁸⁷ Zbirku zaključuje priča *Osveta Mojmira Burnače*, još jedan horor proizišao iz naše svakodnevnice, ovoga puta zagađene otuđenim stanarima urbanih kvartovskih naselja koji se pred najezdom štakora ujedinjuju u angažiranju deratizacije, a jednom kada je posao obavljen, odbijajući platiti račun deratizeru Mojmiru Burnači, isti se odlučuje na potresno krvav proces utjerivanja duga za pošteno obavljen posao.

⁸⁴ Aleksandar Flaker, *Umjetnička proza*, u: Uvod u književnost (priredili Zdenko Škreb i Ante Stamać), Globus, Zagreb, 1986., str. 133-188.

⁸⁵ Boris Perić, Tomislav Pletenac, *Fantastična bića Istre i Kvarnera*, Vuković & Runjić, Zagreb, 2008.

⁸⁶ Davor Šišović, novinar i književni kritičar Glasa Istre, objavljeno u Glasu Istre 3. srpnja 2004. http://www.ice.hr/davors/KZP_Spiscic_Kuke.htm (25. 8. 2011.)

⁸⁷ Davor Špišić, *Kuke za šunke, horor-priče*, Znanje, Zagreb, 2001., str. 25.

5.3.1. Osobitosti Špišićeve zbirke i nasljedovanje quorumaške tradicije

Nepotpuna, razvučena fabula, temeljena na fragmentariziranoj građi u kratkopričačkoj je tradiciji ustaljena, a istu osobinu pokazuju i priče Špišićeve zbirke. Gotovo antiklimaksne, priče spomenute zbirke nikada ne teže tradicionalnom događajnom vrhuncu. Krvoprolića su sasvim neočekivana i, što je važnije, često nemotivirana, a mjesna i vremenska skakutanja, kao i tehnika kojom je izvedeno ušivanje⁸⁸ prošlosti glavnih likova u njihovo sadašnje djelovanje. Navedeno govori u prilog intimizaciji kratkopričačke proze s kojom se gubi i vanjska, uzročno-posljedična motivacija događaja. Špišić nas završetkom svake svoje priče budi, ostavlja u razmišljanju o njezinu (be)smislu ili u stanju dubokoga šoka, kao primjerice u priči *Centrifuga* koja zadnjim majčinim monstruoznim postupkom dobiva opravdanje svoga naslova. Sustavne i mnogovorsne karakterizacije likova nisu karakteristika zbirke, likovi su gotovo romantičarski dihotomni – postoje potencijalne žrtve s kojima čitatelj suosjeća te galerija bestijalnih, krvožednih likova koji su prvima protuteža, bilo da su fantastičnoga ili stvarnosnoga podrijetla.

U pričama iz zbirke *Kuke za šunke* potvrđuju se sljedeća obilježja kratke priče projekta *Quorum*:

1. intermedijalna komunikacija s medijem fotografije:
 - u priči *Sestre sepije* razvidno je koketiranje s terminologijom i ostalim aspektima medija fotografije, a stupnjeviti proces izrade fotografija primijenjen je na ljudskom tijelu: *Iz njene lijeve očne šupljine uzdizao se ogromni objektiv, kao obelisk nakazne revolucije.*⁸⁹
2. intertekstualne komunikacije i citatne relacije:
 - u priči *Antuntun* pojavljuje se potpuni citat izvornika (Grigor Vitez, *Kako živi Antuntun*): *U desetom selu/živi Antuntun/U njega je malko/neobičan um.*⁹⁰
3. ironijski odmak prema svakodnevlju:
 - u priči *Baranja inn* prilikom pripovjedačeva opisivanja proslave provincijskoga doktorata znanosti: *Ciganski bend prašio je,*

⁸⁸ Dubravka Ugrešić u romanu *Štefica Cvek u raljama života* iz 1981. donosi podnaslov *Patchwork story* kako bi krojačkim rječnikom ukazala na način oblikovanja tijela teksta koji podrazumijeva prožimanje fikcije i faksije, ali i visokih i niskih tematskih preokupacija (postupci karakteristični za postmodernu književnost). Rječničkom se analogijom ovdje želi ukazati na osobit postupak oblikovanja likova u Špišićevoj priči. Usp. Milivoj Solar, *Laka i teška književnost*, Matica hrvatska, Zagreb, 2005. i David Lodge, *Načini modernog pisanja. Metafora, metonimija i tioplogija moderne književnosti*, Stvarnost, Zagreb, 1977.

⁸⁹ Isto kao 87, str. 129.

⁹⁰ Isto kao 87, str. 21.

*guleći prste do krvi. Grudnjak oksidirane pjevačice pulsirao je, pretrpan znojnim novčanicama.*⁹¹

4. ludističnost postignuta zanimljivim neologizmima i anglizmima u naslovima pojedinih priča (*Urnašica, Cornflakes*).

5.4. Marko Mihalinec, Velimir Grgić⁹² – *Kriza – hrvatski horor*

Posljednji roman uglavljen u žanru horora koji je 2010. godine proizašao iz pera dvaju autora, inače angažiranih i u području hrvatskoga novinarstva, glazbe i filma, prava je poslastica za ljubitelje ovoga žanra. Nakon amerikanizacije i medijske popularizacije horora, a osobito vampirizma koji predajama, legendama i povijesnim potvrdama potpisuje pripadnost istočnoeuropskim strujanjima, balkansko je *bure baruta* još jednom poprište stvarnoga horora i jeze. Kosoričin Zagreb pogodila je sasvim nehrvatska prijetnja. Dobro poznata ekonomska, kulturna, socijalna i politička kriza kulminirat će virusom koji rađa krvožedne zombije što su preplavili mitske lokalitete grada Zagreba. Novoprijeteći armagedon prati se kroz paralelno razvijene priče čiji su nositelji različiti protagonisti: tri pripadnika hrvatskoga podzemlja, vojni invalidi Domovinskoga rata (HVIDRAŠI), tri hrvatska „marihuanizirana studenta“, dvije poznate borilačke legende – Mirko i Željko, jedan zaljubljeni sportski novinar Velimir te autobus „imaginarnih“ estradnjaka (Žak, Indira, Edo, Maja, Mato Mišo itd.). Svi su protagonisti uglavnom predstavljeni u nemilosrdnim borbama s pobješnjelim zombijima, a opisi tjelesnih razaranja i krvoprolića do krajnje su mjere eksplicitni i potresni.

O opstanku nažalost opet odlučuju na Markovu trgu, a znakovita je rečenica kojom se saznaje o prodrijetlu virusa: *Ameri vas pozombljuju! – kroz smijeh će Adam na tvrdom bavarskom, dok mu sluškinja veže kravatu. A Europa povampiruje! – uzvrat premijerka.*⁹³ Očekivan je i završetak – termonu-

⁹¹ Isto kao 87, str. 158.

⁹² Marko Mihalinec rođen je u Zagrebu 1979. Do sada je objavio djela *Žuti titl, Povratak žutog titla* i *Kriza – hrvatski horor* u suautorstvu s Velimirom Grgićem. Velimir Grgić rođen je 1978. u Požegi. Radi i kao novinar časopisa *Klik* te portala *Tportal.hr*. Najpoznatija su mu djela: *Eminem: Američki ninja, Ritam & Rima – priče o urbanoj glazbi, Žuti titl – drugačija filmska enciklopedija*.

⁹³ Marko Mihalinec, Velimir Grgić, *Kriza – hrvatski horor*, Algoritam, Zagreb, 2010., str. 117. U tzv. new age-pokretima i alternativnim svjetonazorskim krugovima poznati su termini poput *energetskoga vampirizma* i *energetskih vampira* (sposobnost oduzimanja životne energije ljudima), *psihovampirizma* i *psihovampira* (ruska spiritistica Helena Blavatsky pisala je o vampirima koji se hrane psihom svojih žrtava, a iscrpljujući ih do smrti koja nastupa nakon srčanog, moždanog udara ili samoubojstva), *astralnih vampira* (demon koji opsjeda živoga ili mrtvog čovjeka), *energetskoga krvarenja* i *eternoga krvarenja, eteričnih parazita* (termin britanskoga parapsihologa W. E. Butlera), psihokinetičkih vampira itd. <http://g6o6r6.blog.hr/2007/12/1623762092/psihovampir-i-astralni-vampiri.html> (16. 10. 2011.).

klearna eksplozija, poslana ljubaznošću Bijele kuće, briše Zagreb i Hrvatsku, a zaključak, koji se nametnuo i Perićevim *Vampirom* iz 2006. godine, dobiva svoju konačnu potvrdu: *K vrapcu, praslavenske nadnaravne krvopije su ponovno vrlo popularne! – omamljeno konstatira Boris. (...) Što je svijet lošije mjesto za život, to su stravični sadržaji i likovi popularniji... Drakule, živi mrtav...*⁹⁴

5.4.1. Osobitosti romana *Kriza – hrvatski horor* i nasljedovanje quorumaške tradicije

Na različitim se razinama može pratiti uklopljenost romana u tradiciju quorumaške novele – kratkoga romana.⁹⁵ Jasno je opipljiva prostorna i vremenska odrednica priče, a svako poglavlje u minutu prati vremenski odmak od samoga incidenta širenja zaraze. Likovima je utjelovljen zanimljiv presjek trenutačne hrvatske zbilje, ali je njihova galerija bogata, a paralelne se priče smjenjuju velikom brzinom, dopuštajući linearnoj fabuli i sukcesivnom pripovijedanju mogućnost razvoja. Od ostalih karakteristika quorumaške proze najveće zadovoljstvo predstavlja pratiti kvantitetu intertekstualnih citatnih i kvazicitatnih relacija zastupljenih u romanu, kao i već spomenutu komunikaciju s medijima filma i glazbe na svim razinama teksta. Valja izdvojiti one odsječke teksta koji zanimljivo podražuju čitateljevu svijest, poput početnoga ispisivanja ljubavnih stihova Barryja Whitea: *You're the first, my last, my everything...*⁹⁶ ili zastupljenosti jedinstvenoga trećićanskog jezika iz stvarnoga romana *Osmi povjerenik* Renata Baretića.

6. Zaključak

Osnovna je zadaća rada bio komparativno-analitički pristup odabranim kratkim romanima i zbirkama kratkih priča⁹⁷, nastalih u okviru posljednjega desetljeća suvremenih književnosti i kultura u doticaju (hrvatske i crnogorske). Riječ je o predlošcima specifične hororne tematsko-motivske preokupacije, a osobito onog njezina stratuma koji se naziva vampirskom književnošću.

Komparativna analiza odabranih zbirki kratkih horor priča *Opjedenost* (2009.) i *Kuke za šunke* (2001.), u odnosu na polazišnu tradiciju kratke priče projekta *Quorum*, pokazuje većinsku zastupljenost nepotpune, rastrgane fabule, koja je zbog fragmentarnosti građe obrađena primjenom montažnih tehnika. Interpretirane horor priče dodatno tereti karakteristična kratkopričač-

⁹⁴ Isto kao 93, str. 129.

⁹⁵ Helena Sablić Tomić, *Montaža citatnih atrakcija*, Matica hrvatska Osijek, Knjižnica Neotradicija II. kolo, knjiga 2, Osijek, 1998.

⁹⁶ Isto kao 93, str. 8.

⁹⁷ Aleksandar Bečanović, *Opjedenost*, Boris Perić, *Vampir*, Davor Špišić, *Kuke za šunke, horor-priče*, Marko Mihalinec, Velimir Grgić, *Kriza – hrvatski horor*.

ka mjesna i vremenska izlomljenost, kao i uvijek začudan, otvoren završetak, koji izaziva čitateljevu daljnju misaonu angažiranost. Likovi su ponajviše predstavljeni stereotipnim tjelesnim opisima kojima se potenciraju primarni osjećaji ovoga žanra – jeza i strah. U odabranim se zbirkama potvrđuju i obilježja kratke priče projekta *Quorum* (od intertekstualnih i intermedijalnih zahvata do Lodgeovih karakteristika postmodernoga pisanja). Interpretirani romani *Vampir* (2006.) i *Hrvatski horor – kriza* (2010.) svojom konkretnom prostornom i vremenskom uglavljenosti, složenijom i raznovrsnom, iako i dalje u okviru horornoga žanra tipiziranom, karakterizacijom likova prate quorumašku tradiciju novele – kratkoga romana.

Još je jedna zadaća rada bila dokazati kako su interpretirane horor priče duboko ukorijenjene u slavensku folkloristiku, čime je davno popularizirani i amerikanizirani fenomen vampirizma vraćen rodnom balkanskom ambijentu – području između Jadranskoga i Crnoga mora. Osnovne karakteristike matičnoga žanra⁹⁸ stalni su pratitelji interpretiranih horor priča i kratkih romana. Gotovo romantičarska atmosfera jeze i straha navedenim se postupcima gradi u svakom od interpretiranih predložaka.⁹⁹

Ipak, najveća se literarna vrijednost analiziranih horor priča toliko ne očituje nasljedovanjem kratkopričačke tradicije ni oslonjenošću na stare istočnoeuropske predaje i legende o vampirima, kojima je popularizacija Stokerova i Coppolina *Drakule* posve otuđila autentičnost, koliko mogućnošću ispisivanja znakovite metafore domaće svakodnevice. Naša povampirena ekonomska i politička te nazadna kulturna i moralna slika društva, koja je uistinu preslika jednako zabrinjavajuće globalne slike svijeta, gotovo da vapi za fakultativnim sadržajima koji su dekadentniji ili manje prijeteći od nje same. Jednom kada nas je opako iznevjerila Leibnizova tvrdnja *o ovom svijetu kao najboljem od svih mogućih*, hoćemo li se, na tragu proročke rečenice Borisa Perića¹⁰⁰, zapitati: Što će nam Drakula nakon terorizma, rasističkih incidenata, laboratorijski

⁹⁸ Turobni krajolici magije (močvare, guste šume, seoska i gradska groblja, pokrivačem od magle zaogrnuti gradovi, Transilvanija kao stalni *locus horribus*), vremena magije (noć kao doba straha, utjecaj mjesečevih mijena, osobiti datumi kada se uspostavlja veza sa svijetom neumrljih – Dan svih svetih, Noć vještica, Dan Sv. Jurja i Sv. Andrije), životinje povezane s okultnim (štakori kao prenositelji bolesti). Vidi Wayne Bartlett, Flavia Idriceanu, *Legende o krvi. Vampiri kroz povijest i mit*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006.

⁹⁹ Zbirka *Opsjednutost* i roman *Vampir* prednjače u angažiranju tradicionalnih krajolika i vremena magije, a i opsjednutost krvlju najbolje se iščitava u spomenutim predlošcima – od specifičnih bolesti poput, anemije do seksualnoga uzbuđivanja inducirana svježom krvlju. Zbirka *Kuke za šunke* i kratki roman *Kriza – hrvatski horor* u manjoj mjeri uopće odišu tradicionalnom atmosferom straha i jeze, više se okrećući naturalističkim, kranje mučnim opisima zvjerstava i krvoprolića. No, mistične noći i zagonetne najezde glodavaca te štovanje kulta krvi nezaobilazne su odrednice prethodno spomenutih djela.

¹⁰⁰ Boris Perić, *Što će nam Stoker nakon Coppole?*, Tema, god. 4, br. 5/8, Meandar Media, Zagreb, 2007., str. 32-34.

uzgojenih virusa, okrutnih političkih elita, ratova, fanatičnih vjerskih zajednica, svih Josepha Fritzlova ovoga svijeta?

Izvori i literatura

- Bartlett, Wayne, Idriceanu, Flavia, *Legende o krvi. Vampiri kroz povijest i mit*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006.
- Bečanović, Aleksandar, *Opsjednutost*, Biblioteka Mrak, Zagreb – Sarajevo – Ulcinj, 2009.
- Benjamin, Walter, *Umjetničko djelo u razdoblju tehničke reprodukcije*, Estetički ogledi, Zagreb, 1986., str. 114-149.
- Benyovsky, Irena, *Vampiri u dubrovačim selima 18. stoljeća*, Otium (1330-2485), 4 1/2, 1996., str. 118-130.
- Boccaccio, Giovanni, *Dekameron – izbor*, SysPrint, Zagreb, 2000.
- Culler, Johnatan, *Književna teorija – vrlo kratak uvod*, AGM, Zagreb, 2001.
- Damjanović, Stjepan, *Slovo iskona, staroslavenska / starohrvatska čitanka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2005.
- Duda, Dean, „Uvod u čitanje Boccacciova Dekameron“, u: *Dekameron – izbor*, SysPrint, Zagreb, 2000., str. 7-21.
- Flaker, Aleksandar, „Umjetnička proza“, u: *Uvod u književnost* (priredili Zdenko Škreb i Ante Stamać), Globus, Zagreb, 1986., str. 133-188.
- Fučić, Branko, *Terra incognita*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
- Genette, Gerard, *Fikcija i dikcija*, Ceres, Zagreb, 2002.
- Hesse, Hermann, *Priče o vješticama i sablastima iz Rajnskog antiquariusa*, Zoro, Zagreb, 2007.
- *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (prof. dr. sc. Vladimir Anić, gl. ur.), Novi Liber, Zagreb, 2003.
- Jolles, André, *Jednostavni oblici*, Matica hrvatska, Zagreb, 2000.
- Kilchenmann, Ruth J., *O definiciji kratke priče*, Dometi, br. 11, ICR, Rijeka, 1981., str. 45-52.
- Lodge, David, *Načini modernog pisanja. Metafora, metonimija i tioplogija moderne književnosti*, Stvarnost, Zagreb, 1977.
- Lukić, Milica, *Lingua Montenegrina – Croatica, Izabrane teme iz crnogorske i hrvatske književnojezične povijesti i sadašnjosti*, IVPE – Cetinje, Osijek – Cetinje, 2010.
- McClelland, Bruce, *Slayers and their vampires: a cultural history of killing the dead*, The University of Michigan Press, Michigan, 2006.

- Mihalinec, Marko, Grgić, Velimir, *Kriza – hrvatski horor*, Algoritam, Zagreb, 2010.
- Miliša, Zlatko, *Manipuliranje potrebama mladih*, MarkoM usluge, Zagreb, 2006.
- Nikčević, Milorad, „Razdoblje romantizma, realizma i moderne u crnogorskoj književnosti“, *Lingua Montenegrina*, časopis za jezikoslovna, književna i kulturna pitanja, br. 4, Cetinje, 2009., str. 189-284.
- Oraić Tolić, Dubravka, *Teorija citatnosti*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1990.
- Perić, Boris, *Drakula – „naš čovjek“ u poslovima oko Drakule*, Tema, god. 2. br. 1/2/3, Meandar Media, Zagreb, 2005. str. 54-59.
- Perić, Boris, *Pogovor*, u: Bram Stoker, *Drakula*, Stanek, Varaždin, 1999., str. 351-373.
- Perić, Boris, „Što će nam Stoker nakon Coppole?“, *Tema*, god. 4, br. 5/8, Meandar Media, Zagreb, 2007., str. 32-34.
- Perić, Boris, *Vampir*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2006.
- Perić, Boris, Pletenac, Tomislav, *Fantastična bića Istre i Kvarnera*, Vuković & Runjić, Zagreb, 2008.
- Petrač, Božidar, „Sudetin Mor“, u: *Podravski zbornik*, Muzej grada Koprivnice, Zagreb, 2003., str. 282-284.
- Reid, Ian, „Kratka priča“, *Dometi*, br. 11, ICR, Rijeka, 1981., str. 59-72.
- Sablić Tomić, Helena, *Montaža citatnih atrakcija*, Matica hrvatska Osijek, Knjižnica Neotradicija II. kolo, knjiga 2, Osijek, 1998.
- Sabljić, Jakov, „Crnogorska 'mlada' proza (premrženost suprotnostima)“, u: *Najnoviji glasovi crnogorske proze*, književnoteorijski i izborni pregled, Milorad Nikčević i Jakov Sabljić (ur.), Osijek, 2007., str. 39-55.
- Skok, Petar, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knjiga prva, JAZU, Zagreb, 1971.
- Solar, Milivoj, *Laka i teška književnost*, Matica hrvatska, Zagreb, 2005.
- Solar, Milivoj, *Ideja i priča*, Golden marketing, Zagreb, 2004.
- Šesto, Luka, „Vjerovanja u bića koja se pretvaraju u životinje“, u: *Kulturni bestijarij*, Suzana Marjanić, Antonija Zaradija Kiš (ur.), Zagreb: Institut za entologiju i folkloristiku : Hrvatska sveučilišna naklada, 2007.
- Šišović, Davor, „Pogovor – Tranzicijski horor“, u: Aleksandar Bečanović, *Opsjednutost*, Biblioteka Mrak, Zagreb – Sarajevo – Ulcinj, 2009., str. 119-122.
- Špišić, Davor, *Kuke za šunke, horor-priče*, Znanje, Zagreb, 2001.

- Todorov, Cvetan, *Uvod u fantastičnu književnost*, Rad, Beograd, 1987.
- von Petersdorff, Egon, *Demoni, vještice, spiritisti – sve o postojanju i djelovanju mračnih sila*, Verbum, Split, 2001.
- *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, Ivan Milčetić (ur.), sv. 1, knj. 52, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1896.

Mrežni izvori

- Mirčev, Andrej, *Ogledi – Genološke kušnje*, Kolo, br. 3/4, Matica hrvatska, Zagreb, 2008. http://www.matica.hr/kolo/kolo2008_3.nsf/AllWebDocs/Genoloske_kusnje. (1. 7. 2011.)
- <http://g6o6r6.blog.hr/2007/12/1623762092/psiho-vampiri-i-astralni-vampiri.html> (16. 10. 2011.)
- <http://www.balkanwriters.com/broj9/jagnapogacnik9.htm>. (28. 9. 2011.)
- http://www.ice.hr/davors/simotamo_BorisPeric.htm. (6. 7. 2011.)
- http://www.ice.hr/davors/KZP_Spasic_Kuke.htm. (25. 8. 2011.)
- <http://www.rtl.hr/umro-performance-umjetnik-tom-gotovac-clanak-19757>. (12.7.2011.)
- <http://www.vecernji.hr/kultura/u-cetvrtak-dodjela-nagrada-vecernjeg-lista-kratku-pricu-clanak-146568>. (29. 9. 2011.)
- http://www.karver.org/index.php?option=com_content&view=article&id=606 (20. 9. 2011.)
- <http://knjigoljub.blog.hr/2006/06/1621206297/na-treem-trgu-antologija-nove-kratke-prie-hrvatske-bih-i-srbije-i-crne-gore.html> (26. 9. 2011.)

Vera **BLAŽEVIĆ**

CROATIAN AND MONTENEGRIN FOLKLORE HERITAGE AND LITERATURE IN CONTACT

~ Folk tales, legends and short stories about vampires~

the paper aims to show the basic characteristics of horror stories created by regional authors in the last decade of contemporary literature. Since the interpretation part of the work includes collections of short stories (Aleksandar Bečanović, *Obsession*, 2009, Davor Špišić, *Ham Hooks*, 2001) and short novels (Boris Perić, *Vampire*, 2006, Marko Mihalinec and Velimir Grgić, *Crisis - Croatian horror*, 2010), a theoretical approach to terminological and generic definition of short stories and its literary development in Croatia in the eighties

Vera BLAŽEVIĆ

is required, especially with regard to project Quorum magazine. Comparative analytical approach to interpretation excursus determines the extent to which the horror stories of modern Croatian and Montenegrin literature inherited the characteristics of short stories from the Quorum project, and their reliance on the rich Slavic folklore heritage.

Key words: *short stories, Quorum, horror stories, Croatia, Montenegro, legends and tales about vampires*